

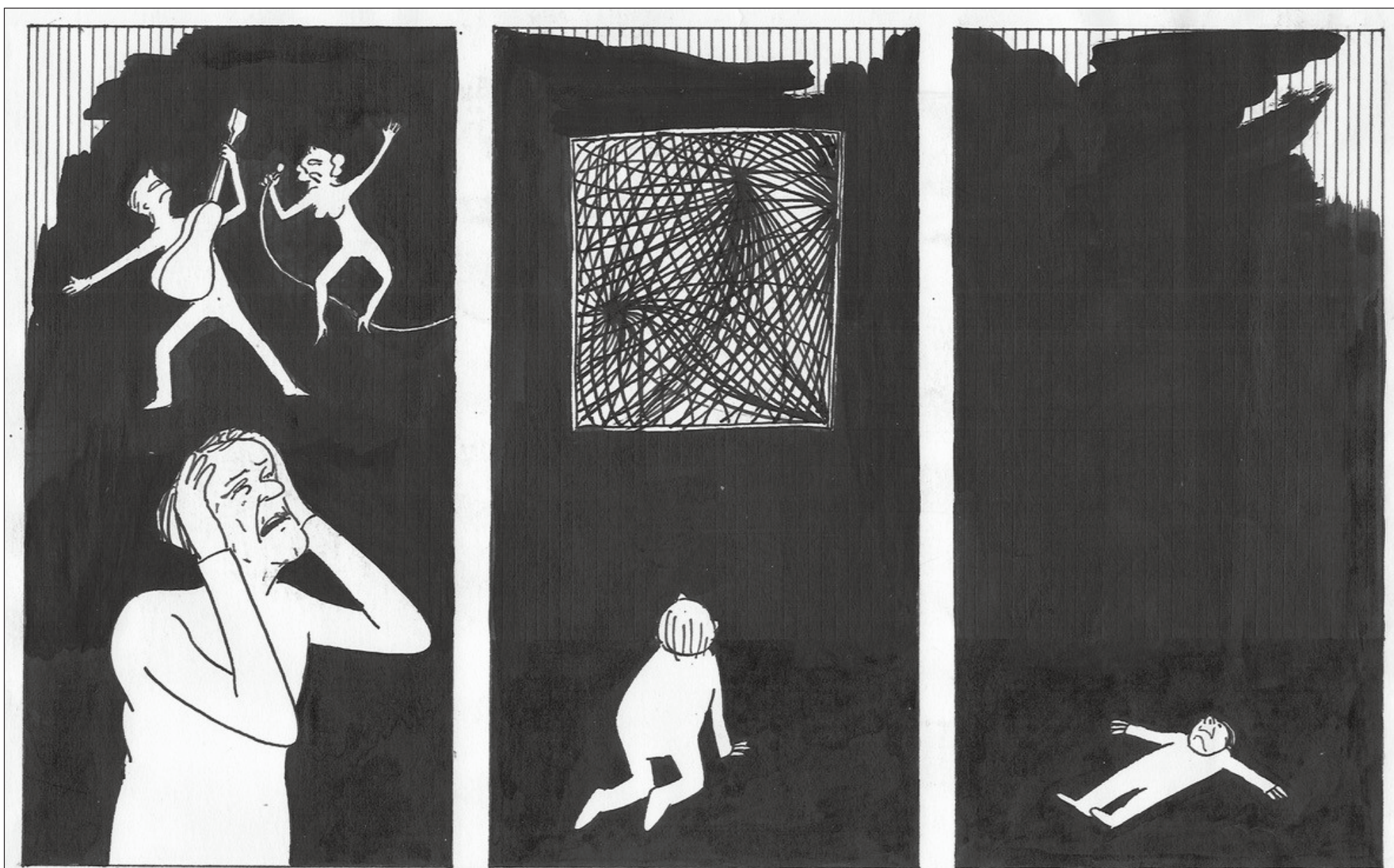
KULTÚRA

ROČNÍK XXV. – č. 9

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

4. MÁJA 2022

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: teodor.krizka@gmail.com • Cena 1,90 €

pop-art op-art inf-arkt

Andrej Mišanek

Normovanie spoločenskej nebezpečnosti sa na úrovni práva a politiky viaže nielen na formálnu ochranu životov, zdravia a majetku, ale aj na režimovú a ideologickú stabilitu moci v štáte. Normy sú definované všeobecne akceptovanou skúsenosťou, tradíciami, kultúrou myslenia populácie a odbornej verejnosti. Kto však predstavuje "odbornú verejnosť"? Inštalácia "korektných" reprezentantov inštitúcií vytvára predpoklady pre vydávanie nariadení a zákonov. Moc sa na ich vyjadrenia odvoláva a zároveň presúva hlavnú morálnu zodpovednosť za metodické riešenia práve na inštalovaných predstaviteľov "odbornej verejnosti". Vyjadrenie politicky korektného reprezentanta inštitúcie sa stotožňuje s mienkou "odbornej verejnosti". Autorita ustanovizne sa tak

stáva zvestovateľom normovanej pravdy... To je zdroj "správnych" argumentov a odborných postojov. Predpokladom normovania pravdy na úrovni univerzitných a vedeckých inštitúcií je umlčanie diskusie. Kariérna existencia, strach z moci a ekonomické zisky zabezpečujú mediálne upravené fakty a pocit bez nádeje na odpor. Nenormovaná

pravda sa stáva opäť odvážnym činom. Politika je vyjadrením záujmu a moc si v informačnom poli

PETER POGÁDY

normovanie pravdy vynucuje. Je to otázka jej prežitia...

Vysoký štatistický výskyt jedincov na hranici a pod hranicou mentálnej subnormy v populácii,

významne ovplyvňuje ovládanie spoločnosti. Politika s touto skutočnosťou zásadne kalkuluje a pri presadzovaní svojich zámerov prispôsobuje mediálnu propagandu. Porážka alebo víťazstvo politických cieľov sú závislé od priestoru pre slobodné alternatívne myslenie. Vytvoriť klímu bez alternatívnosti pri dosahovaní cieľov vyžaduje aj

metódu potlačania zdravého rozumu. Takže konanie na základe zdravého rozumu vôbec nie je samozrejmosťou. V záujme cieľov je nevyhnutné zdravý rozum mocensky zafinovať a definíciu mediálne presadiť. Je to len otázka, či štatistický občan je schopný rozpoznávať objektívnu realitu a aká je úroveň jeho kognitívnych a interpretačných schopností. Normovanie zdravého rozumu sa dnes nazýva tvorba novej reality... V histórii, aj v súčasnosti sa "úprava" zdravého rozumu politikou stretáva s normatívmi od úrovne slabomyseľnosti až po neoverenú - ale deklarovanú genialitu...

Obidve formy sú nebezpečenstvom pre stabilitu štátu. Táto extrémna typológia vytvára atraktivnosť politiky.

(Pokračovanie na 9. strane)

Normovanie pravdy

Predstavme si, čisto teoreticky, či by by mohla vzniknúť ČSR bez zainteresovanosti Francúzska a USA. Minimálne na Slovensku a na Morave by Masarykovo "Pryč od Říma!" vyvolalo odpor, čo sa nakoniec aj stalo za príhodných geopolitických podmienok. Každý, kto v ČSR sympatizoval so slovenskou autonómiou, bol propagandou vykresľovaný ako maďarský špión, renegát. Taký bol pohľad malého českého kolonializmu na náš slovenský sen o sebaurčení.

Práve tento kolonializmus, ktorý obrovskou mierou prispel k odvrhnutiu tisícročnej spoločnej histórie národov Uhorska a budoval falošnú legendu o existencii

řeznice" Madelaine Albrightová. Ak toto je cieľ toho, čo sa deklaruje ako vlastenectvo, potom sú vlastencami viac stúpenci začlenenia Slovenskej republiky do kontextu, kam odjakživa patrime - do Európy. Politicky skúsenejší Poliaci a Česi v tom majú jasno. Poliaci o to viac, že majú historickú skúsenosť s nacistickým Nemeckom aj s boľševickým Ruskom. Kým v Nemecku vďaka USA došlo k dôslednej denacifikácii, v Rusku k debolševizácii nedošlo. Boľševizmus prijal mimikry pravoslávneho stalinizmu, šovinisticko-imperiálnej ideológie, ktorá umožnila diktátorovi Putinovi štát v chráme Krista spasiteľa na Veľkú noc so sviečkou v ruke a prežehnávať

Šoky 3

TEODOR KRIŽKA

československého národa, spôsobil, že vznikla Prvá Slovenská republika a energia jej štátnej spôsobilosti, zatlačená na desaťročia pod koberec a vyhnaná do exilu, vyvolala túžbu po slovenskej štátnosti.

Príchod Sovietskej armády, pre ktorý pripravovalo pôdu povstanie pod velením dôstojníkov NKVD, mobilizoval všetky živly proti slovenskej štátnosti. Pod rúškom boja s nacizmom nás tak pripravili o všetko, o čo sa mohol v budúcnosti oprieť slovenský národ. Pre Moskvu bola bližšia Praha s jej ľavicovo-liberálnou orientáciou než neposlušný katolícky národ. Nakoniec, v Banskej Bystrici stojí stále mramorová stéla, na ktorej je napísané: "Zomreli sme za vašu slobodu a obnovenie Československa." Nepomohlo nám ani povstanie, hoci ho protislovenská propaganda stále zneužíva ako argument, že sme sa ním zapojili do protinemeckej koalície.

Aká situácia je u nás dnes? Zmenilo sa niečo? Zdá sa, že ani nie. Hádám len toľko, že v mene vlasti, nateraz našej, slovenskej, nás pripravujú na podobné povstanie ako v auguste 1948, taktiež pomocou spravodajskej agentúry z východu. Slovenské vlastenectvo a ľavica sa stotožňujú s neprestajnou jednosmernou kritikou Západu. Nemám nič proti akejkolvek kritike, ktorá je zodpovedná a jej cieľ je poukazovať na chyby. Ale táto kritika je zameraná na vytrhnutie Slovenska z geopolitického projektu Európskej únie.

Čo bude so Slovenskom, ktoré sa náhodou ocitne mimo EÚ a NATO? Krach. Stačí, aby sa automobilky presťahovali na Ukrajinu, pre ktorú USA pripravujú Marshalov plán obnovy. Stali by sme sa čiernou dierou Európy, presne tou, na ktorú nás upozorňovala toľko nenávidená nedávno zosnulá "balkánska

sa, keď jeho vojská bombardovali ukrajinské mestá.

Obdivujem cynizmus všetkých, ktorí Putinovu agresivitu zdôvodňujú želaním Západu viesť vojnu s Ruskom do posledného Ukrajinca. Opakujem, nikomu v Moskve ani nenapadne opierať sa o slovenské vlastenectvo, kým neplní úlohu protieuropejského trola. Podobne je to s podporou Orbána, Vučića, LePenovej, Salviniho a množstva ďalších európskych politikov na výplatnej páske ruských energetických gigantov.

Vyčítať Ukrajine, že sa opiera o vojenskú pomoc Západu, osobitne USA a Británie, keďže Nemecko žije vo svojom osobitnom, kontexte možného rozdelenia Strednej Európy, ak dôjde k Jalte 2, je úplná nehoráznosť. Len si predstavme, že si podľa vzoru Putina zmyslí Maďarsko vyhlásiť nárok na Felvidék a o 4.50 ráno jedného dňa vtrhne na naše územie. Prvý, kto nároky Maďarska uzná, bude Putin, samozrejme výmenou za uznanie Krymu ako súčasť Ruska.

Nijaká štátnosť neexistuje vo vákuu. Štáty sú ako planéty riadené zákonitostami príťažlivosti. Nemôže si žiadna zmyslieť, že si bude lietat podľa slobodných predstáv bez ohľadu na fyzikálne vektory, definované príťažlivosťou iných planét. V čase globálnej civilizácie každý závisí od každého. Ak Putin blúzni o osobitej ruskej civilizácii, tak v tom jedinom dosiahol mimoriadny úspech. Uvrhol ruské hospodárstvo tridsať rokov dozadu, k výrobe starých modelov žiguli.

Ak toto je východisko pre Slovákov, tak moje vlastenectvo a dvadsaťpäť rokov námahy pri vydávaní Kultúry vychádza z úplne iného obsahu tohto posvätného pojmu. Moje Slovensko vidím ako príspevok k obnove Západu, ale aj k budúcemu demokratickému, slobodnému Rusku.

Kalvária

slovenských katolíckych kňazov v rokoch 1949-1951

Šimon, Šimon, Satan si vás vyžiadal,
aby vás preosial ako pšenicu (Lk 22,31)

Podľa vatikánskej ročenky Anuario Pontificio 1950 v r. 1949 na Slovensku pôsobil v pastorácii 1790 svetských, 408 rehoľných a 319 gréckokatolíckych kňazov. Spolu teda Slovensko malo 2517 kňazov. Po uchvátení politickej moci vo februári 1948 sa títo kňazi stali predmetom likvidačného záujmu vládnej komunistickej strany, ktorá videla v nich veľmi nebezpečného triedneho nepriateľa. Komunistom prekážal v prvom rade vplyv kňazstva na pospolitý vidiecky ľud; na ten proletariát, v mene ktorého oni išli pretvoriť zaostalé a v náboženskom tmárstve väznené Slovensko na vyspelú a pokrokovú socialistickú krajinu.

Zákroky a opatrenia sa prevádzali podľa vopred pripraveného plánu schváleného najvyššími orgánmi komunistickej strany. Prvotným cieľom bola úplná izolácia

kňazov tak od ich biskupov ako aj od veriaceho ľudu a urobiť z nich poslušných a materiálne závislých zamestnancov štátu.

V máji 1949 boli zriadené pri krajských a okresných národných výboroch (KNV a ONV) cirkevné referáty, ktorých úlohou bolo sledovať, kontrolovať a usmerňovať náboženský život v každej obci a osade. Osobitná pozornosť sa mala venovať činnosti jednotlivých kňazov. Cirkevní tajomníci a miestni stranícki funkcionári mali zisťovať postoje jednotlivých kňazov k režimu, ich osobné vlastnosti a slabosti, ich vplyv v prostredí, v ktorom pôsobia.

Vyhodnocovanie sa konalo na základe postojov kňazov k rozličným občianskym a mierovým iniciatívam, na ktoré bola súčasnosť taká bohatá. Do kádrových posudkov sa usilovne zbierali všetky

možné informácie, ale hlavne sa hľadali ich slabé stránky, ako napr. sklon k alkoholizmu, nedodržiavanie celibátu, nedorozumenia s dekanom alebo biskupom, ctižiadosť, a pod.

V konečnej klasifikácii dôležitú úlohu zohralo kňazovo správanie sa v lete 1949 pri zbieraní podpisov na Ohlas tzv. Katolíckej akcie (KA).

Smerodajné bolo aj to, či kňaz podľa nariadenia svojho biskupa odoberal, alebo bez otvorenia vracal Vestník katolíckeho duchovenstva, či odporúčal alebo zakazoval veriacim čítať Katolícku novinu (ktoré boli od leta 1949 tlačovým orgánom rozkolníckej Katolíckej akcie) a iné propagačné knihy a tlačivá, ktoré komunistické úradné miesta mu bez objednania posielali, ako sa stavia k zakladaniu jednotných roľníckych družstiev

Prosba

k priaznivcom Kultúry

Najľahšia forma podpory nášho časopisu je predplatné,
z ktorého príjem je predsa len o málo väčší
ako zo stánkového predaja.

Predplatiť Kultúru si môžete jednoducho
na e-maile: Ganisinova.Renata@slposta.sk

Nepoľavujte v ušľachtilom úsilí,
prispejte na číslo účtu Kultúry
v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

(JRD) v obciach podliehajúcich jeho farnosti, či podpísal tzv. Štokholmskú mierovú rezolúciu, zdravotnú k Stalinovej sedemdesiatke (ktorá bola témou nesyľchanej propagandy v posledných mesiacoch roka 1948), atď.

Na tomto podklade boli kňazi postupne rozdelení do štyroch skupín:

1. vlasteneckí kňazi, ochotní spolupracovať s režimom,
2. nevyhranení, ale potenciálni spolupracovníci,
3. politicky neutrálni, ale bez vyhliadky na spoluprácu,
4. vyložene reakční a zaujatí voči režimu.

Súčasne s týmto triedením sa vláda zaoberala otázkou podriadenia každého úseku života slovenskej Katolíckej cirkvi parlamentnou cestou legálnych opatrení.

Na zasadnutí predsedníctva Ústredného výboru KSC dňa 12. júla 1949 padlo rozhodnutie priviazať Cirkev ku komunistickému štátnemu zriadeniu materiálmi záväzkami a urobiť kňazov finančne závislých štátnych zamestnancov. V auguste 1949 dostali všetci na slobode sa nachádzajúci kňazi text návrhu zákona o úprave platových a majetkových pomerov duchovenstva a cirkvi (Zákon č. 218/1949 o hospodárskom zabezpečení cirkvi a náboženských spoločností štátom) spolu s dôvodovou správou a so sprievodným listom, kde boli vyzvaní, aby sa k návrhu vyjadrili. Súčasná tlač a oznamovacie prostriedky vykresľovali tento pripravovaný „zákon o kongruencii“ ako veľkorysú gestu zo strany štátu, ktorým sa po zásluhy oceňuje a každému rovnakou mierou odmeňuje kňazská práca.

Biskupi včas postrehli potenciálne nebezpečenstvo toho zákona a na svojom stretnutí v Trnave dňa 14. a 15. augusta (kde sa zišli z príležitosti biskupskej vysviacky Ambróza Lazika a Róberta Pobožného) sa dohodli obrátiť sa na kňazov osobitným obežníkom. V obežníku vyzvali kňazov, aby sa k návrhu postavili kriticky a súčasne im naznačili, v akom zmysle majú odpovedať.

Problém totiž spočíval v tom, že Cirkev nijaké prostriedky na zaistenie životných potrieb svojho kňazstva nemala. Všetky cirkevné nehnuteľnosti – polia, lesy, budovy a iné majetkové hodnoty – ktoré Cirkev pred rokom 1945 vlastnila, boli „poštátnené“, t.j. vyvlastnené bez náhrady. Takto teda boli biskupi okolnosťami prinútení prijať ponuku a súhlasiť, aby štát poskytoval kňazom mesačný plat, aj keď si uvedomovali riziko, ktoré je s touto pseudo-štedrosťou vlády spojené.

Nevyhnutným predpokladom vyplácania tohto pravidelného mesačného platu (kongruy) bol totiž štátny súhlas k výkonu pastoračnej práce a prvou podmienkou súhlasu bolo zloženie sľubu vernosti republike. Aby aspoň formálne prejavili všeobecný nesúhlas s proticirkevnou politikou vlády, biskupi naložili kňazov, aby k sľubu pridali písomné, alebo ústne vyhlásenie:

„Sľubujem...dokiaľ to nebude v rozpore so zákonom Božím

a s prirodzenými právami človeka.“

Sľuby vernosti sa skladali v januári 1950. Ich výsledky komunistom prekvapili a pokladali ich za mimoriadny úspech. Chválili sa, že sa im podarilo pretrhnúť spojenie kňazov s biskupmi. Ladislav Holdoš hrdo vyhlasoval (v Banskej Bystrici dňa 17. februára 1950): „Vysoká cirkevná hierarchia sa pokúšala terorizovať kňazov, aby nebrali platy a predsa dnes niet na Slovensku ani jediného duchoveného, ktorý by plat od štátu odmietol. Viedla tiež kampaň proti skladaniu sľubov vernosti Republike a dnes niet na Slovensku jediného duchoveného, ktorý by tento sľub odoprel zložiť.“

Podobne referoval aj Dr. Husák v svojej Správe o niektorých cirkevných otázkach, predloženej predsedníctvu KSS dňa 2. februára 1950. Triumfálne oznamoval, že k zloženiu sľubu bolo vyzvaných 1775 rímsko- a gréckokatolíckych kňazov, z ktorých 1719 zložilo sľub hneď a 56 sa ospravedlnilo a tí potom zložili sľub neskoršie.

Tieto čísla hovoria veľa, ale nehovoria všetko. Podľa vyššie citovanej vatikánskej ročenky Annuario Pontificio v r. 1949 na Slovensku pôsobilo 2517 kňazov. K skladaniu sľubov vernosti bolo však „pozvaných“ iba 1775, t.j. asi 70 %. Neboli pozvaní rehoľní kňazi, kňazi IV. kategórie (tzv. vyložene reakční) a samozrejme ani kňazi v žalároch a pracovných táboroch.

Rovnobežne so zákonom o kongruencii bol dňa 14. októbra 1949 v parlamente odhlasovaný aj zákon o zriadení Úradu pre veci cirkevné. Týmto zákonom (zákon č. 217/49) sa zriaďoval Státní úrad pre veci cirkevné (na čele ktorého stál Zdeněk Fierlinger) a jeho odbočka na Slovensku Slovenský úrad pre veci cirkevné (ktorý spočiatku viedol Gustáv Husák a od 3. apríla 1950 Ladislav Holdoš). Cieľom týchto inštitúcií bolo „dohliadať, aby cirkevný a duchovný život sa vyvíjal v súlade s ústavou a zásadami ľudovodemokratického režimu.“

S existenciou tohto úradu sú spojené nariadenia a opatrenia, ktoré ako ťažké rany v rokoch 1949–1951 dopadali na Cirkev: likvidácia mužských reholí (Akcia K), ženských reholí (Akcia R), násilný prestup gréckokatolíkov na pravoslávie (Akcia P), izolácia biskupov a dosadenie vládných zmocnencov do biskupských úradov, proces s biskupmi Vojtáššákom, Buzalkom a Gojdičom, väznenie a vyradenie z pastoračného režimu nepohodlných kňazov, atď.

V lete 1950 komunistický režim drasticky zasiahol aj do výchovy kňazského dorastu. Všetky diecézne semináre boli zrušené a celé Slovensko bol dovolený iba jeden seminár a jedna fakulta (Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta, CMBF) v Bratislave. Zmenený bol nielen profesorský zbor, ale zmenil sa aj obsah a rozsah celej kňazskej formácie. Bohoslovecké štúdium bolo skrátené na štyri roky a zavedený bol nový predmet – marx-leninizmus, pod menom „spoločenská náuka“ – ktorý sa prednášal tri hodiny do týždňa v každom

ročníku.

Následok tohto zásahu sa prejavil v prudkom poklese poslucháčov CMBF. Kým na začiatku školského roka 1949–1950 študovalo na bohosloveckej fakulte, v diecéznych a rehoľných seminároch asi 280–300 bohoslovcov (z toho 162 v Bratislave), na začiatku školského roka 1950–1951 študovalo na CMBF už len 42 bohoslovcov z celého Slovenska!

V tejto atmosfére strachu a neistoty, keď už z pastoračie boli násilne vyradení rehoľní kňazi (Akciou K) a gréckokatolícki kňazi (Akciou P), pokračovalo aj triedenie kňazov, ktorí ešte ostali v pastoračii. Na základe informácií, ktoré aparatčiči strany medzitým zhromaždili, podarilo nájsť asi 50 kňazov, ktorí spĺňovali kritérium „pozitívneho vzťahu k socialistickému zriadeniu“ a boli zaradení do I. kategórie. Oni potom tvorili jadro tzv. vlasteneckých kňazov a slúžilo ako predvoj pokrokového kleru s pozitívnym vzťahom k budovaniu socializmu.

V marci 1950 Úrad pre veci cirkevné usporiadala Sliačiprvé celoštátne stretnutie (konferenciu) týchto poslušných a manipulovateľných kňazov. Zúčastnilo sa 110 kňazov: 70 z českých krajín a 40 zo Slovenska. Konferencia poslala pozdravné telegramy vládnym predstaviteľom za ich „starostlivosť o kňazstvo a potreby Katolíckej cirkvi“ a za ich podporu mierového úsilia. Zhromaždenie vydalo aj rezolúciu adresovanú ostatným duchovným, „aby sa zapojili do aktívnej práce za udržanie svetového mieru.“

Následovali ďalšie konferencie (Trenčianske Teplice, Luhačovice), ako aj stretnutia na dekanovej, prípadne okresnej úrovni. Na každom takomto zhromaždení oslovil zhromaždených slávnostný rečník z radov pokrokových kňazov. Na Slovensku to obyčajne býval Alexander Horák, Jozef Lukačovič, Pavol Macháček, Štefan Zárečský, Ladislav Škoda...

Ako najmohutnejšia celonárodná manifestácia vlasteneckých kňazov mala byť cyrilometodská slávnosť na Devíne a na Velehrade a jej pokračovanie celoštátnou konferenciou na Velehrade v dňoch 4. – 6. júla 1950. Konferencii sa robila veľká publicita a tlač oznamovala, že „účasť prisľúbilo vyše tisíc kňazov a ďalší sa prihlasujú.“ Podľa prezenčnej listiny prítomných bolo iba 453 kňazov, z toho zo Slovenska 108. Ale aj to bolo priveľa, pretože vatikánsky rozhlas varovne vystríhal pred účasťou. V Ríme – po smutných skúsenostiach s veľkým soborom v Prešove v apríli 1950 – mali totiž vážne obavy, že konferencia vlasteneckých kňazov na Velehrade vyhlási na Ríme nezávislú schizmatickú „československú“ Katolícku cirkev.

K otvorenej schizme síce nedošlo, ale na adresu Ríma odzneli výstražné a ostré slová. Hlavný rečník konferencie, predseda Státného úradu pre veci cirkevné Zdeněk Fierlinger, sa vyhráždil: „Nedovolíme, aby našim kňazom Rím nanucoval svoje názory, aby ich prenasledoval a exkomunikoval. Budeme vedieť ochrániť našich

kňazov pred biskupmi, ktorí slepo poslúchajú rozkazy z Ríma, toho Ríma, ktorý stojí v službách kapitalistického sveta a amerického imperializmu, ktorý pripravuje tretiu svetovú vojnu.“

V podobnom duchu sa niesla aj rezolúcia, v ktorej zhromaždení kňazi vyjadrujú svoju neochvejnú podporu režimu, lebo vraj „nijaký režim v minulosti neposkytol kňazom toľké možnosti na uskutočnenie Kristovho evanjelia ako naša ľudová demokracia.“

Na Velehrade nedošlo síce k vyhláseniu nezávislej „česko-slovenskej“ Katolíckej cirkvi, ale bolo zvolené predsedníctvo i sekretariát vlasteneckých duchovných. Tu bolo zasiate semiačko notorického Mierového hnutia katolíckeho duchovenstva (MHKD). Predsedom českej sekcie sa stal J. Plojhar, slovenskej J. Lukačovič.

Pokračovaním velehradského stretnutia boli celoslovenské porady vlasteneckých duchovných na Sliači dňa 7. septembra 1950 za účasti 110 kňazov z celého Slovenska. Opäť odzneli prejavy smutno-známych „mierových kňazov“ (Lukačovič, Horák, Zárečský, Belák, Višňovský...), poslali sa pozdravné telegramy vedúcim stranickým a vládnym činiteľom a vydali sa rezolúcie.

Úradná tlač robila vlasteneckým kňazom veľkú propagandu a popri banikoch a družstevníkoch boli najospevovanejšími hrdinami dňa. K 200. jubileu Juraja Fándlyho (nar. 21. okt. 1750) bola odhalená pamätná tabuľa na jeho rodnom dome, pri čom z neho urobili prototyp vlasteneckého kňaza. K 80. výročiu založenia Spolku sv. Vojtecha bol na vlasteneckého kňaza pasovaný Andrej Radlinský.

„Vlasteneckí“ kňazi za podpory štátnej moci boli dosadení do vedenia Spolku sv. Vojtecha (predseda A. Horák), Katolíckej Charity (J. Lukačovič), do redakcie Katolíckych novín (L. Škoda). Zverila sa im správa biskupských úradov: do Banskej Bystrice bol dosadený Ján Dechet (feb. 1950), do Spišskej Kapituly Andrej Scheffer (v nov. 1950), v Nitre sa stal generálnym vikárom Michal Beňo, v Rožňave Zoltán Belák a v Košiciach Ján Tuleja. Ich prostredníctvom sa prevládalo rozsiahle premiestňovanie kňazov, menovanie nových kňazov, pri čom vlasteneckí kňazi boli odmeňovaní bohatými farami, zatiaľ čo kňazi „s negatívnym postojom k socialistickému zriadeniu“ boli posielaní na odľahlé fary, ak neputovali do žalárov, alebo do kárneho tábora v Močenku-Mučeníkoch.

Toto všetko dalo vzrast podmienkam zastrašovania, hrozieb a neistoty, ktorým podľahli nielen mnohí kňazi, ale aj niektorí biskupi. Prestrašené a pokorené kňazstvo bolo potom doslova vohnané do kňazských „mierových“ organizácií. V júli 1951 bol vytvorený tzv. Celoštátny mierový výbor rímsko-katolíckych duchovných a v auguste 1951 boli zvolené Diecézne mierové výbory (DMV).

Dňa 27. septembra 1951 sa konal v pražskej Lucerne zakladajúci zjazd novej kňazskej organizácie – Mierový výbor katolíckeho duchovenstva – za účasti asi 1650

kňazov (zo Slovenska 531), troch biskupov (Štěpán Trochta, Ambróz Lazik a Antonín Eltschkner), predstaviteľov strany, vlády, parlamentu a delegácií z Poľska, Maďarska a Francúzska. Hlavné prejavy odzneli z úst Z. Fierlingra, J. Plojghara a A. Horáka. V rezolúcii sa odsudzovalo „zneužívanie náboženského cítenia veriacich na podporu podpaľačov vojny. Zarmucuje nás – vyhlasujú zhromaždení kňazi – že Vatikánska politika nielen že neodsudzuje túto činnosť, ale o nej mlčí, alebo ju dokonca aj podporuje. Stavíme sa bezvýhradne za Svetovú radu obrancov mieru a jeho požiadavky, ktoré vyjadrujú vôľu mierumilovných národov na celom svete a sú v úplnom súlade s kresťanskými princípmi.“ (Pozn.: Mierový výbor katolíckeho duchovenstva bol od r. 1967 známy pod menom Mierové hnutie katolíckeho duchovenstva, MHKD).

Po pražskej konferencii sa zvolávali dekanátske porady, aby k rezolúcii a uzneseniam Pražskej konferencie sa pridali aj ďalší kňazi. Krátko na to došlo k územnej reorganizácii dekanátov (aby hranice dekanátov boli zhodné s hranicami politických okresov) a vymenovaniu nových dekanov „z radov vlasteneckých duchovných“. V správe, ktorú predložil dňa 15. februára 1952 Ústrednému výboru KSS prednosta Slovenského úradu pre veci cirkevné, sa s uspokojením konštatovalo: „Biskupi... sú ochotní rešpektovať aj tú skutočnosť, že porady kňazov okresu/dekanátu budú do určitej miery nahradzovať rekolekcie kňazov... Diecézne mierové výbory a dekanátske porady majú sa stať nástrojom demokratizácie cirkvi v tom smere, aby ordinári riešili cirkevno-politické otázky tak, ako to vyhovuje záujmom pracujúceho ľudu. Takto organizované porady ich odvádzajú od práce zameranej čisto na náboženské otázky.“

Takýmto spôsobom sa podarilo komunistickému režimu ovládnuť a kontrolovať značnú časť katolíckeho kňazstva a súčasne vyradiť z pastoračie tých najobetavejších a najhorlivejších kňazov. Od r. 1950 sa zo slovenskej duchovnej scény úplne vytratila postava kňaza-rehoľníka, oficiálne prestali existovať gréckokatolícki kňazi. Rozsah tejto devastácie sa v suchých číslach dá vyjadriť takto: V roku 1949 pôsobilo v pastoračii 2517 kňazov. Dňa 9. februára 1952 Slovenský úrad pre veci cirkevné predložil úradný zoznam kňazov, ktorí mali v tom čase štátny súhlas k pastoračii. Bolo ich dohromady 1337; inými slovami: Slovensko bolo v priebehu troch rokov ochudobnené o 47 % svojich kňazov! V jednotlivých diecézach situácia vyzerala takto:

Diecéza	Počet kňazov
Nitra	220
Spiš	210
Banská Bystrica	146
Košice	196
Rožňava	128
Trnava	437
Spolu	1337

Poklady antickej vzdelanosti a umenia sa zachovali v neporušenej kontinuite vďaka Byzancii. Na Západ zmietanom barbarskými nájazdmi, hlavne germánskych kmeňov, bola táto tradícia takmer pretrhnutá. Kresťanské myslenie vo Východorímskej (Byzantskej) ríši si udržalo kontinuitu s helénskou kultúrou. Bazil Veľký je jedným z trojice Kappadóckych otcov (spolu s Gregorom Naziánskym a Gregorom Nysským), ktorých teologickému a cirkevnopolitickému úsiliu musíme ďakovať za ukončenie sporov ohľadom Božej Trojice a víťaznej obhajobe božstva Ježiša Krista.

Bazil pochádzal z bohatého a váženého rodu, ktorý sa horlivosťou vo viere osvedčoval a vyznamenával už niekoľko generácií. Jeho otec, Bazil starší, bol známym rétorom cézarejskej školy. Jemu vďačí Bazil za uvedenie do bohatej antickej kultúrnej tradície. Na výchovu mala silný vplyv jeho babka Makrina staršia – horlivá uctievatelka sv. Gregora Tauraturga (Dívotvorcu). Jeho matka Emmelia, sestra Makrina, brat Gregor – biskup nysský, Peter – biskup sebastský, sú cirkvou uctievaní ako svätí. Starí rodičia boli umučení za Diokleciánovho prenasledovania.

Ruskí cirkevní historici hovoria, že títo slávni synovia Kappadóckej cirkvi: „Sú trojica, ktorá preslávila Sv. Trojicu.“ Otcovia z pokladov gréckej filozofie vybrali len tie prvky, ktoré slúžili na presnejšie vyjadrenie kresťanského učenia. Používali filozofické štruktúry myslenia, ale filozofickej terminológii postupne dávali iný obsah, vysvetľuje Ján Zozulák (Byzantská filozofia). „Čo bolo prirodzenejšie, ako obliecť do tejto krásy (gréckeho slova) pravdu, ktorú hlásali?“, rezultuje Stylianos Papadopoulos (Patrológia I.). Otcovia Východu, na rozdiel od západnej stredovekej scholastiky, neskončili pri filozofickej metafyzike, či „dokazovanie Boha“ na základe nejakého filozofického systému.

V druhej polovici 4. storočia arianizmus zaznamenal oživenie a vyvolával mnohé nepokoje v cirkvi. Tento nejednoliaty smer neuznával Božskú podstatu – spolupodstatnosť Syna s Otcem, sekundárne aj Ducha. Bazil Veľký, pokračujúc v práci sv. Atanáza Veľkého, bránil božstvo Božieho Syna, ktorý nie je stvorený, ako tvrdili ariáni, je ale rovnako večný ako Otec. Biskup Eusébius v Cézarei povoláva k sebe v roku 362 Bazila, pretože vie, že v dobe úporných a subtilných teologických sporov sa nezaobíde bez vzdelaného teológa ako poradcu. Po jeho smrti bol v roku 370 Bazil zvolený za jeho nástupcu. V teologických sporoch sa dostal do popredia; začal aktívny boj proti arianizmu a za zjednotenie pravoverných strán. Ako metropolita mal na pleciah celé územie Kappadócie a Pontu. Založil mnoho kláštorov, ktorým dal dodnes platné pravidlá. Veľa komunikoval aj s osobnosťami Západu, hlavne Ambrózom Milánskym či pápežom Damazom I.

Bazil nebojoval proti ariánom ich hanobením, ale tým, že pozitívne objasňoval učenie cirkvi. Vypracoval ustálenú terminológiu

a zadefinovanie viacerých pojmov: podstata, hypostáza, prirodzenosť, osoba a energia. Svoju genialitu ukázal v spore s teológom Eunómom. Ten sa usiloval dokázať nepodstatnosť Syna s Otcem, podobne ako predtým Ários. Bazil raz a navždy oddelil od seba pojmy podstata a hypostáza, ktoré sa vo filozofii dovtedy stotožňovali, čím neumožňovali označiť osoby Trojice a dal im nový teologický význam. Podstata je to, čo je spoločné pre všetky osoby toho istého druhu a hypostáza je to, čo je pre konkrétnu bytosť (Epištola 236, 6; Proti Eunómiovi 2, 28). V korešpondencii s bratom Gregorom (Epištola 38 a 43) podrobne vysvetľuje, že podstata je to, čo je

alebo bytie ako také, zhodnocuje súčasný teológ Joannis Zizioulas.

Západ však dal dôraz na podstatu, kým východ na vzťahovú stránku osoby. Kto je bližšie k pravde? Abstraktný koncept osoby, ktorý predložil slávny Boethius (persona est naturae rationalis individua substantia) a rozpracovala scholastika, alebo princíp relevancie vzťahu východných cirkevných otcov? Ján Zozulák z výkladu ortodoxnej náuky o sv. Trojici a priori zavrhuje také chápanie osoby, ktoré by z nej učinilo akési neurčité abstraktum: „Ako neexistuje a je nemysliteľná jedna hypostáza bez podstaty, rovnako tak nemôže existovať, ani byť chápaná bezhypotázna podstata“

PETER GREČO

Jasná myseľ a odvaha Bazila Veľkého v súvislostiach

„Keď sa rúcajú základy, čože môže spravodlivý urobiť?“ (Žalm 11,3)

spoločne a hypostáza je to, čo je individuálne. Napr. slovo „človek“ je na označenie toho, čo je spoločné a pojmy, mená ako Peter, Pavol, Timotej označujú to, čo je individuálne. V prípade sv. Trojice: podstata je nedeliteľne spoločná pre všetky tri Osoby – samotné bytie Boha. Hypostáza je to, čo je typické pre každú z osôb Trojice. Preto Otec, Syn a Duch Svätý nie sú len mená, ale ozajstné osoby Trojice.

Načrtnime základnú kontúru konsekvencie Trojičnej náuky, ktorá stojí pred nami ako veľkolepá výzva. Nikolaj Berďajev správne vystihol, že na rozpracovanie učenia o človeku ako osobe mala veľký význam náuka o hypostázach sv. Trojice: „Bolo by možné povedať, že toto pochopenie Boha ako osoby predchádzalo pochopeniu človeka ako osobnosti“ (O otroctve a slobode človeka). Slávni synovia Kappadócie na čele s Bazilom uvoľnili cestu k hlbšiemu pochopeniu človeka ako osoby. Tým, že sa najprv významovo oddelili termíny hypostasis a ousia a potom spojili termíny hypostasis a prosopon, otcovia vytvorili teológiu, ktorá učila, že osoba nie je nejaký prídavok k podstate, ale sama konštituuje podstatu

(Filozofia, teológia, jazyk). Zaiste Boethius ako poctivý filozof, ktorý zbarbarizovanému Západu sprostredkoval poklady antickej filozofie, svojou definíciou osoby ako individuálnej podstaty rozumovej prirodzenosti povedal veľa, ale nie všetko.

Pred časom som navrhol, že potrebujeme urobiť kopernikovský obrat a redefinovať osobu podľa personalistických princípov odvodených z autentickej byzantskej antropológie (Revolúcia, demokracia a masová kultúra; Princípy existenciálneho personalizmu v kontexte byzantskej antropológie). Je to Berďajevom ohlásený primát osoby pred bytím. Dnes je táto požiadavka alarmujúca. Západ počnúc Descartom a osvietenstvom začal involúciu myslenia. „U Descarta začína filozofovanie bez Boha, ktoré s niekoľkými málo výnimkami prevzal celý novovek“, konštatuje Walter Nigg (Diabol a jeho služobníci). Karteziánske zvecnenie človeka, bezduchý prístup k prírode, popieranie ducha alebo jeho neprirodené poňatie vyústilo do totalitných nárokov politiky socialistickej (komunistickej a nacistickej) a liberálnej demokracie, disociácie prirodzených organických a hierarchických

štruktúr ľudskej pospolitosti. Novovek neuskutočnil ani zďaleka Boethiovu definíciu osoby. Retardoval v zredukovaní človeka len na „individuálnu podstatu“, teda bytosť, ktorá žije zo seba a pre seba. „Rozumová prirodzenosť“ napriek deklaráciám osvietenecov a ich nasledovníkov o dospelosti človeka ako rozumového tvora, ostala len ako úderné heslo, ktorým sa pokrývali filozofické, kultúrne a politické procesy emancipácie, ba odviazanosti ľudskej bytosti od metafyzických princípov pravdy, dobra a krásy. Hlavnými „cnosťami osvieteneho rozumu“, teda liberalizmu, sú egoizmus a z neho odvodený individualizmus. Súčasné nehumánne segrego-

na rozdiel od Krista a jeho milosti je pokladaná za spásu, alebo v Katolíckych novinách (č.49/2021), je propaganda tzv. očkovacej látky ako protiklad k zázraku (sic!). Nechaj robiť so sebou medicínsky experiment je vedením cirkvi považované za skutok lásky a tí, ktorí sa nepodriaďujú, sú naopak považovaní za nezodpovedných až za samovrahov.

Bazil, podobne ako Atanáž, bol s niekoľkými pravovernými dušpastiermi v celej provincii ríše sám, obklopený hereticou ariánskou väčšinou. Dostal sa do pozornosti úradov a dokonca aj do hľadáča zúrivého ariánskeho cisára Valensa (Valenta), ktorý dal na otvorenom mori podpáliť loď s osemdesiatimi

pravovernými kňazmi. Heterodoxná majorita perzekvovala ortodoxnú minoritu, podobne ako do Milánskeho ediktu pohania kresťanov. Rímski potentáti v čase Bazila podľahli arianizmu, vyžadovali si, aby to robili aj ich poddaní. Nebolo už potrebné kadidlo na božskú poctu cisárovi, ale stačilo odvolať jedno slovo. Jediné písmeno „iota“ rozhodlo o osude verných pravde: „homousios“ versus „homoiousios“. Spolupodstatný (Otcovi) versus podobnepodstatný. Kto z vtedajšej masy jednoduchých kresťanov tomu rozumel, keď ich drvivá väčšina dušpastierov viedla širokou cestou nepravej viery? Ariáni nič nemali proti Kristovi, akurát ho necitli ako Boha...

Názorne to vidíme na zachovanom dialógu prefekta Modesta s Bazilom na súde. Modest Bazila najprv upozorňuje, že si necití cisárovo náboženstvo, hoci ostatní sa mu podrobili a vyzývajú ho, aby odvolal jediné slovo „homousios – spolupodstatný“. Ďalej sa zalieča: „Nepovažuješ za veľkú česť pridať sa k nám a mať nás za svojich spolovníkov?“ Potom, čo sa Bazil obhájil, nasledovalo, rovnako ako dnes, typické všadeprítomné propagandistické zastrešovanie počnúc stratou majetku,

cez deportácie až po smrť. Bazil odpovedá, že „pokiaľ sú v stávke veci Božie, na ničom nezáleží, hľadíme iba na neho“. Svedok dialógu (zrejme sv. Gregor Naziánsky) dodáva, že nikto s takou slobodou slova nehovoril s Modestom ako Bazil. Informácia o Bazilovej stálosti urobila na cisára Valensa taký dojem, že jeho nenávisť sa mení na obdiv, necháva Bazila na pokoji a zastavuje všetko násilie.

Kristus ako Boh je znovu aktuálny problém. Proti nám stojí staronový kult cisára, tentokrát prezlečený do podoby „verejného zdravia“ v čase potencionálnej pandémie. Najprv upozornenie, zaliečanie a sľuby o vakcíne ako spásy a slobode. Slovo „homosios“ nahradili za slovo „vakcinácia“. Stačí sa nechať napichnúť experimentálnym génovým sérom, ktorému sa ostatní zo strachu alebo pre pokoj či výhody už podrobili. Máme si teda čítať súčasného cisára, ktorý si nárokuje božské počty – boha politicko-farmaceutického kartelu podporovaného nepravovernou alebo oportunistickou hierarchiou, ktorá je vo väčšine ako v časoch sv. Bazila?

My už stáročia síce máme ustálenú náuku cirkvi, ale v mene náboženského dialógu a tvorby globalistického synkretického jedného náboženstva sa bezmocne prizeráme sofistickému brako-

vaniu pokladnice viery. Časť hierarchie pracuje aktívne, iní sa prizierajú, skrývajú sa za poslušnosť. Princíp postupného nabaľovania heréz od II. vatikánskeho snemu, ukazuje svoje výsledky. V novom globalistickom náboženstve tiež nikto nemá výhrady voči Kristovi, pokiaľ stojí v jednom rade s Mohamedom, Budhom či Konfúciom, podobne ako sú za ruky pochytní vodcovia svetových náboženstiev na svojich seansách. Ako z takejto pozície „oslabeného kresťanstva“ sme schopní posúdiť ďalšie sprisahanie voči človeku dnešným totalitným maltuziánskym projektom? Bazilova a Atanázoza situácia a ich dušpastierska prezieravosť je veľmi podobná aj s tou našou. V Epištole 257 sv. Bazil uvádza, že ani zemepisná poloha, ani veľký počet ľudí nie sú ešte príznakom pravovernosti. Niekedy to môže byť len zvyšok, alebo i jednotlivec, ako to bolo v prípade biblického Lóta uprostred homosexuálnej skazenosti v Sodome. V Epištole 65 píše, ako sa máme zachovať, keď sme v obklopení heretickou väčšinou. Hoci je to nemilé, pre vernosť Kristovej pravde je potrebné sa od nich oddeliť. Ukazuje sa, že dnešná heterodoxná sanitárna väčšina, už sama vyslala jasný signál: sťažuje až znevažujeme sviatostné blahodate zdravým a zodpovedným veriacim, tým, čo si okrem odvahy zachovali zdravý úsudok a vieru.

Bazil nás učí, ako si zachovať jasnú myseľ a mať odvalu. Osobným vzťahom s Bohom máme byť vo vnútornom postoji jednoduchej lásky a vďačnosti, schopnosti vnímať realitu cez túto optiku: „Akými slovami možno výstižne opísať Božie dary? Veď ich je toľko, že na ne nejestvuje číslo. A sú také veľké a znamenité, že aj jediný stačí na to, aby sme boli povinní splácať ho darcovi vďačnosťou bez hraníc. Ale ani keby sme chceli, nemôžeme obísť, a je vonkoncom nemožné, aby ten, kto má aspoň zdravý rozum a je pričetný, mlčal o jednom dobrodení – hoci toho možno o ňom veľmi málo výstižne povedať – že on stvoril človeka na svoj obraz, na svoju podobu. Vyznačil ho poznaním seba samého a na rozdiel od ostatných živočíchov obdaril ho rozumom.“ So Žalmistom nachádza odpoveď: „Čím sa teda odvdáčíme Pánovi za všetko, čo nám dal? Je taký dobrý, že nežiada ani náhradu, stačí mu, ak ho milujeme za to, čo nám dal. Keď sa nad tým všetkým zamyslím a mám prezradiť svoje rozpoloženie, chvejem sa a trpím od hrôzy, aby som niekedy pre svoju nerozvážnosť alebo zaujatosť ničotnými vecami nevypadol z Božej lásky a nebol na hanbu a potupu Kristovi“ (Rozšírené pravidlá). Trpkosť srdca „pod vplyvom doby“ nám sťažuje vidieť túto elementárnu krásu a dobro. Máme ťažkosť transcendentovať sa

zo svojho pomäteného egocentizmu a pýchy.

Bazilova prisnosť bola zmierňovaná vysoko zhovievavou dobrotou, takže najmenší úsmev sa javil ako chvála a prosté mlčanie ako výčitka. Jeho chatrná a nepohľadná „telesná konštrukcia“, na ktorej dnešný doznievajúci falošný kult tela toľko lipne, bola vyvážená tým, že v spoločnosti sa nikto nejavil radostnejším, v reči slávostnejším, v žartoch vtipnejším a vo výčitkách miernejším než on. Bazil – ako väčšina svätých – prepodobných Bohu, žiaril nielen na tvári, keď sa modlil, ale svedkovia tvrdia, že niekedy počas nočnej modlitby bol jeho dom ožiarený nebeským svetlom. Každý, kto sa s ním stretol, odchádzal vnútorne premenený.

Ľudia neobdivovali na ňom zázraky, ale vysoký stupeň svätosti, hoci sa vedelo, že raz za sucha privolal svojou modlitbou dažď. Svoj majetok predal a zakladal hospice a domovy sociálnych služieb. Chýrnym sa stal komplex – ptochotrofium (výživa chudobných) v Cézarei, nazvané Bazilias (dcéra Bazilova) a mimovoľne ako staroveký div sveta pripomínal zázraky počas pozemského života Krista. Nakoniec aj samotný cisár Valens podporil projekt darovaním veľkých pozemkov, takže môžeme hovoriť o mestečku s plnou infraštruktúrou, ktorý doplnila škola a remeselné dielne.

Bazil zomrel sotva 50 ročný, vysilený ťažkými spormi o pravú vieru. Pohreb bol veľkou manifestáciou národa. Svedkovia uvádzajú, že ľudia sa v plači predbiehali, ba trúchlili aj nepriatelia, domáci kresťania, židia i pohania. V zástupe sa snažili dotknúť jeho truhly a aspoň chvíľu ju niesť. Sv. Gregor Naziánsky uvádza, že bolo ušliapaných dosť ľudí a títo považovali za česť zomrieť spolu s Bazilom.

„Najväčšiu zásluhu má sv. Bazil na tom, že v ťažkej dobe, keď aj rovnako zmýšľajúci biskupi boli medzi sebou z nejakých dôvodov rozdelení, dokázal mnohých zjednotiť okolo nikejského (nicejského) Symbolu viery, dokázal vypracovať takú terminológiu, ktorá sa stala celocirkevnou. Mnoho urobil pre zblíženie Východu a Západu. Spolu so svojimi dvoma nenahraditeľnými spolupracovníkmi položil základ víťazstva nad arianizmom“ (Štefan Pružinský: *Patrológia II.*). Jeho bohoľudské teologické úsilie bolo po smrti čoskoro odmenené prijatím do náukových definícií I. konštantinopolského snemu (381). Arianizmus na Východe vymizol a pre zmenu sa usadil v germánskych kmeňoch až do 7. storočia (Karl Rahner: *Teologický slovník*). K zdeseniu sv. Cyrila a Metoda v náuke franských misionárov na Veľkej Morave kristológické bludy parazitovali ešte dlhšie. Neblahý vplyv nemeckého teologického myslenia prežíva až do súčasnosti v modernistickej teológii: historického Ježiša nenašli a Boha v Kristovi neveria. Viacvrstvovú schizmu v dnešnom katolicizme, reprezentovanou intronizáciou Pachamamy a poženňaním zväzkov rovnakého pohlavia, môžeme vidieť v arogantnom rukopise a gnozeologickej nemoci germánskeho ducha. Jeho historické korene je nám potrebné hľadať v politike Karola Veľkého, ktorý si mocou presadil zásah do učenia I. konštantinopolského vierovyznania ohľadom pochádzania Ducha svätého, ktorá bolestne kauzou Filioque oddelila latinikov od Byzantíncov, načo poukazuje Joannis Ramnanidis (Frankovia, Rimania, feudalizmus a náuka). Obom stranám chýba patričná pokora na prekonanie tohto stavu. „Boli by sme najhoršími ľuďmi, keby sme sa tešili z rozkolov a nepovažovali za najväčšie blaho jednotu členov tela Kristovho“, rezultuje sv. Bazil, tušiace budúce eleziologické problémy „oboch pľúc“ cirkvi (Epištola 151).

Tento muž nám ukazuje, že ak máme Pána pred očami, on je po našej pravici a nezakolíšeme sa. Dovoľávajme sa pomoci tohto nebeského patróna a zostaneme v mysli jasnými a v charaktere pevnými. Už za života mal titul Veľký – O Mégas a je právom pokladaný za najvzdelanejšieho učenca kresťanského východu. O jeho veľkosti v očiach Východu svedčí okolnosť, že 1. január – deň, keď zomrel, zostavovatelia byzantskej liturgie sa neodvážili preniesť jeho spomienku na iný deň, ako sa v takýchto prípadoch obvykle činí. Nechali ju sláviť s veľkým sviatkom Obrezania Pána.

Konstantin Alexandrovič Kedrov (1942) je významný ruský básnik, filozof, literárny teoretik, autor literárnych koncepcií a zakladateľ básnického združenia DOOS. Pochádza zo šľachtickej rodiny Čeliščevovcov. Za svoju originálnu, nekonvenčnú tvorbu a spoločenské postoje bol prenasledovaný komunistickým režimom v ZSSR. Je autorom viacerých básnických zbierok, bol ocenený štátnou cenou Manhae v Južnej Kórei a nominovaný na Nobelovu cenu za literatúru. Pôsobí ako profesor na Literárnom inštitúte A. M. Gorkého v Moskve, kde sme s ním urobili nasledujúci rozhovor.

- *Môžete nám povedať, z akého prostredia pochádzate? R vo vašim priezviskom sa viažu v Rusku rôzne asociácie, existoval napríklad básnik Dmitrij Kedrin...*

KONSTANTIN KEDROV: Áno, bol to básnik, ktorého zabilí za záhadných okolností na jeseň roku 1945. Bol to čas, keď vraždili veľa ľudí v okuliaroch a kloúbkoch. A to bol príznak aj Dmitrija Kedrina.

- *A čo vaša rodina? Mali ste v rodine umelcov?*

KONSTANTIN KEDROV: Najvýznamnejším bol brat mojej starej mamy, maliar Pavel Čeliščev (1898, Dubrovka v Kalužskej gubernii – 1957, Grottaferrata, Taliansko; pozn. red.), zakladateľ mystického surrealizmu, ktorý v 19-tich rokoch emigroval ako kartograf bielej armády generála Denikina. V zahraničí sa neskôr stal výtvarníkom baletných scén Sergeja Ďagileva. Podľa jeho skic uviedol Ďagilev roku 1928 balet Óda podľa duchovnej ódy o Božej veľkosti od Michaila Lomonosova. Išlo o neobyčajné predstavenie osvetľované fosforom z obavy pred požiarom. Baletnú scénografiu so znázornením nebeských výšin však niktonepochopil. Ako povedal môj prastrýko: „Otvoril som dvere do vesmíru, nikto však nevošiel.“ Jeho známy mu odvetil: „Príde čas, keď všetci pochopia a vojdú.“ Tak sa aj stalo. Pavel Čeliščev sa stal zakladateľom hnutia, ktoré o sedem rokov nazvali surrealizmus. Poznal sa aj so Salvadorom Dalím, hoci sa nestal takým slávnym. V roku 1942 namaloval obraz „Kaš-kaš“ alebo „Hra na skrývačku“, ktorým predpovedal moje narodenie. Je na ňom zobrazené materské lono, na jeho pozadí strom a cesta. Po ceste kráča človek, ktorému beží oproti malé dieťa. Pavel Čeliščev tvrdil, že vďaka tomu obrazu sa dozvedel o mojom narodení.

- *Tento rok teda oslavujete jubileum!*

KONSTANTIN KEDROV: - Och, áno, máte pravdu! Ani som na to nepomyslel. Zaujímavé... Teda tým obrazom prastrýko určil moje narodenie.

- *Vaši rodičia mali taktiež umelecké sklony?*

KONSTANTIN KEDROV: - Mama bola herečka aj otec herec. Vyrastal som v divadelníckom prostredí. Rodičia napriek represiam odvážne realizovali divadelné hry v rôznych mestách. Hral som v predstavení o Popoluške, kde som priniesol krištáľové črievičky. Neskôr som o tom napísal verše.

Praví umelci nežijú časom, ale večnosťou

Poézia je duchovný kyslík, bez ktorého človek degraduje

Rozhovor s ruským básnikom a filozofom Konštantínom A. Kedrovom

- *To všetko sa odohrávalo v Rybinsku? Je to vaše rodné mesto.*

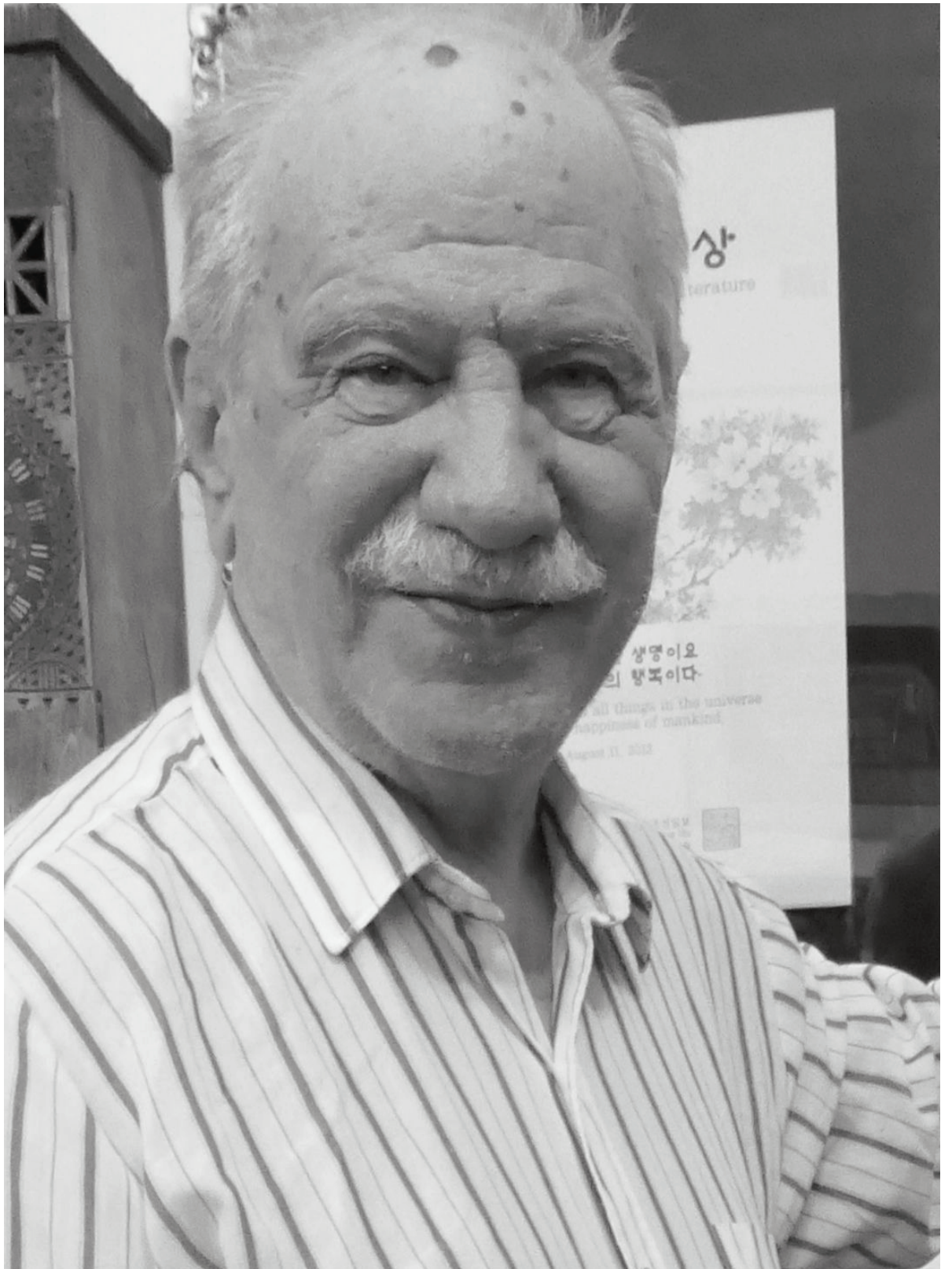
KONSTANTIN KEDROV: - Kdeže, ani náhodou. Rodové sídlo Čeliščevovcov leží v Dubrovke v Kalužskej gubernii. Rodina však žila v Moskve, na ulici Arbat číslo 3, kde som neskôr žil s mamou. Poznáte slávny obraz Vasilija Polenova Moskovský dvorček? Tak to je práve pohľad z môjho okna. V Rybinsku som sa len pod vplyvom nepredvídateľných okolností narodil. Je to však pekné mesto, v neďalekej vodnej nádrži sa nachádza zvonica zo zatopeného mesta Kaľazin. Práve naproti tej zvonici som mal česť prísť na svet.

- *Kde sa potom u vás nabrala láska k poézii?*

KONSTANTIN KEDROV: - Na počiatku bola láska k divadlu. Keďže som naspamäť poznal texty hier, nutne sa to prepojilo s poéziou. Len čo som pochopil, že je možné tvoriť verše a rýmovať, prepadol som tomu. Prvé verše som napísal v roku 1948 k hre Popoluška: „Ja sižu na trone v zolotoj korone...“ Prvýkrát som publikoval roku 1957 ako pätnásťročný, moju tvorbu vtedy vysoko ocenili krútiac hlavou nad vekom autora. Písal som verše o prebiehajúcej vojne v Alžíri: „Tristo rokov kráčame po tomto piesku, tristo rokov nad nami pražilo slnko, ako pred tristo rokmi aj teraz nás rovnako nenávidia Alžirci (...) na piesku krvavé škrvny: to je sloboda Francúzska a Alžíriska. Každý veľí zabíjať slobodu. Sloboda Francúzska veľí zabíjať slobodu Alžíriska. No vari má sloboda svoju rodnú zem? Sloboda je vlasťou celého sveta. A ja kričím šklbajúc piesok rukami, a plačem žene na hrudi. Oplakávam slobodu Francúzska a Alžíriska – slobodu nezabíjať.“

- *To ste napísali ako pätnásťročný?*

KONSTANTIN KEDROV: -

Áno, ale ešte udivujúcejšie je to, že báseň vôbec uverejnili. Moje ďalšie uverejnené štvorveršie sa stalo takým populárnym, že už vtedy na mňa KGB zamierilo svoj zrak.

- *Povedzte nám o vašom prenasledovaní počas ZSSR...*

KONSTANTIN KEDROV: - KGB ma neustále sledovalo, keďže už od mladosti sa okolo mňa formovali umelecké skupiny. Vyvíjali na mňa taký tlak, až ma priviedli dvakrát k pokusom o samovraždu. Prvýkrát som si chcel siahnuť na život zbraňou, druhýkrát chloroformom. Ani jeden z pokusov sa však, chvalabohu, nevydaril. A tak som predsa absolvoval Kazanskú univerzitu a napísal diplomovú prácu o V. Chlebnikovi, ktorý patril k nepoznaným a neželaným autorom. Potom som postúpil na doktorát na Literárny inštitút M. Gorkého v Moskve.

- *A tam sa začala vaša známosť s Literárnym inštitútom, ktorá sa tiahne až do dnešných dní...*

KONSTANTIN KEDROV: - Až dodnes, avšak bola prerušená roku 1986. V Literárnom inštitúte existovalo i literárne Gestapo, ktoré sledovalo každý krok a bazírovalo aj na formalizme v tvorbe. Prenasledovali ma, lebo sa v mojom byte schádzali študentské básnické krúžky. V 80. rokoch sa znova objavili „rebjata“ z KGB, ktoré si vymysleli, že pod vplyvom mojich prednášok o Dostojevskom jeden študent uveril v Boha. Nuž, neviem, či to bolo pod vplyvom mojich prednášok, ale z toho študenta je dnes kňaz. Bol som potom odstránený z inštitútu na 33 rokov. Musela prejsť celá doba života Ježiša, aby ma pred tromi rokmi (2019, pozn. red.) vzali opäť na pozíciu profesora.

- *Ako je ale možné, že vás po páde režimu nepozvali hneď naspäť?*

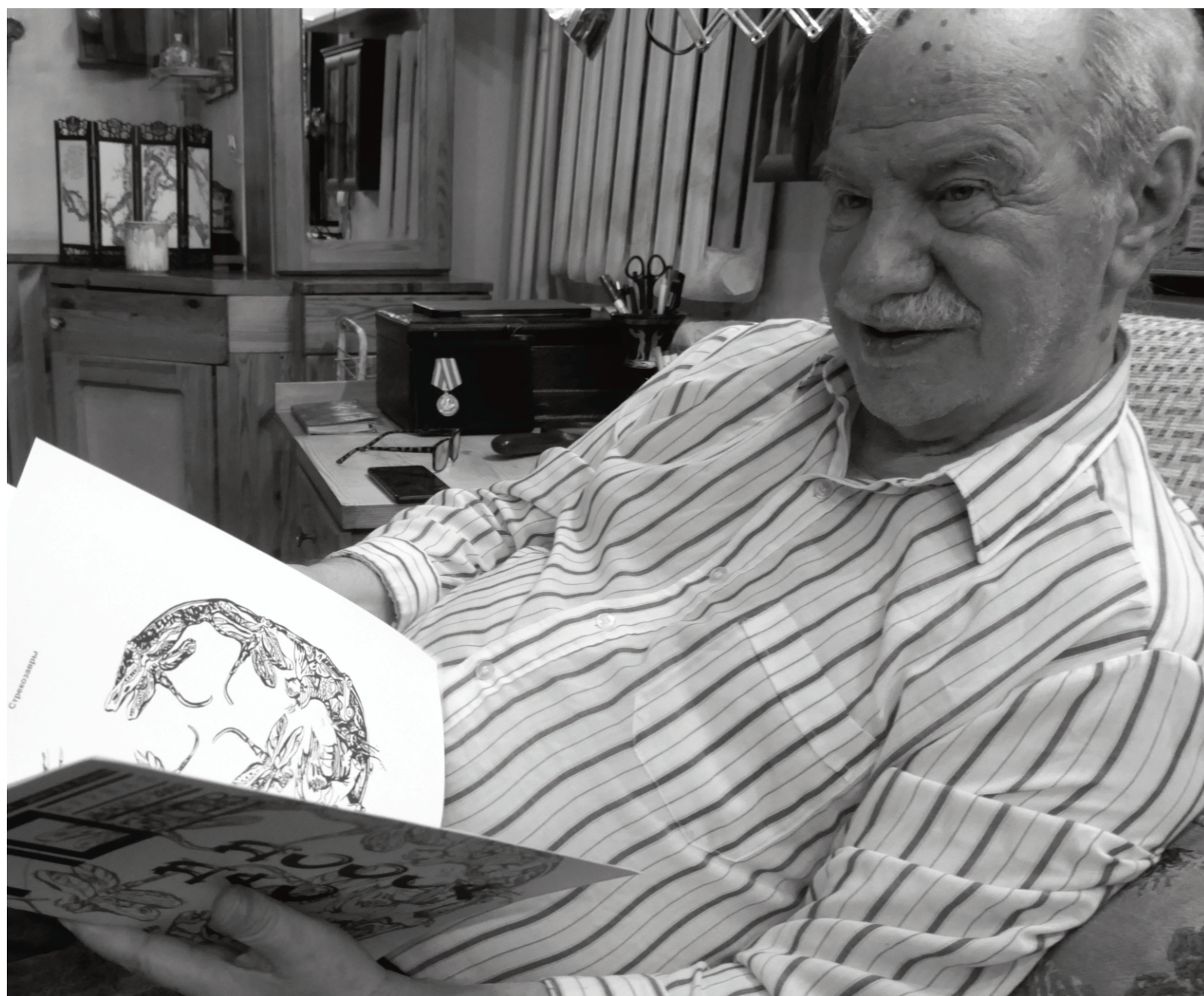
KONSTANTIN KEDROV: - Viete, udiala sa zvláštna vec. Pri zmene režimu sa nemenila diktatúra na diktatúru, ale diktatúra na demokratický režim. Všetci bývalí stalinisti teda použili demokratické výdobytky. A tak sa k moci v Literárnom inštitúte dostal človek blízky týmto kruhom, absolútne nenávidiaci avantgardu.

- *V 21. storočí?*

KONSTANTIN KEDROV: - O mýtvyh treba hovoriť len dobre, no zrejme mi nevedel zabudnúť, že študenti si ako na to najlepšie spomínali práve na moje hodiny. Neskôr som sa dostal k svojmu spisu v KGB. Má názov „Lesník“, čo asi súvisí s mojim priezviskom Kedrov – za antisovietsku agitáciu a propagandu revizionistického charakteru.

- *To sa dialo v 80. rokoch?*

KONSTANTIN KEDROV: - Áno, pre mňa bolo najhorším obdobie perestrojky. Je to paradox, koleso dejín sa síce krútilo iným smerom, no pri moci zostali ľudia, ktorí ho vracali späť. Ja som vždy rozprával to isté. Som vždy taký, aký som. Keď sa ma ľudia pýtajú, čo bolo dobré v Sovietskom zväze, odpovedám: My. Bola to aj pekná doba živých stretnutí a v istom zmysle slobody oproti dnešnému dištančnému vyučovaniu a by-

rokracii štátu, ktorého ministerstvá nevedia, čo si majú s Literárnym inštitútom počať. Našťastie sa okolo mňa sformovala škola metametafory.

- *Môžete nám tento termín vysvetliť?*

KONSTANTIN KEDROV: - Treba si prečítať môj text „Komputer ľubvi“ (Počítač lásky, pozn. red.). Inými slovami: Nebo je výška pohľadu, pohľad je hĺbkou neba; bolesť je dotykom Boha, Boh je dotykom bolesti... Človek je rubom neba, nebo je rubom človeka. A tak ďalej: Vzdialenosť medzi ľuďmi zaplňajú hviezdy, vzdialenosť medzi hviezdami zaplňajú ľudia. Dotyk je hranicou bozku, bozk je bezhraničnosťou dotyku... Práve ten verš o bozku veľmi zaujal básnika Andreja Voznesenského.

Ide o metaforu, ktorá je spojená so slovom „vyvoračivanie“ (obrátenie naruby, pozn. red.), no pri obhajobe doktorskej dizertácie ma poprosili definovať to vedeckejšie. A tak som vymyslel slovo „inside-out“. Aké však bolo moje sklamanie, keď som zistil, že tento pojem už existuje v populárnej hudbe. Ide teda o stav, keď je vec obrátená naruby a všetko, čo bolo vnútri, je vonku. Vec svojím vnútrou postihuje všetko, čo bolo vonku. Tejto teórie sa rýchlo chytili ďalší básnici, napríklad Alexej Parščikov, ktorý napísal: „Ako je zostrojené lietadlo so zreteľom na figúrku pilota; tak je zostrojená nebeská klenba so zreteľom na figúrku dudka...“

Odkazy na metametaforu som našiel aj v starých textoch, napríklad v apokryfnom Evanjeliu od Tomáša. Učeníci tam dostali odpoveď – parafrázujem: „Keď

urobíte nízke vysokým, vysoké nízkym; keď urobíte pravé ľavým a ľavé pravým, mužské ženským a ženské mužským, vnútorné vonkajškom a vonkajšok vnútrou, vtedy vojdete do kráľovstva nebeského.“ Tu máte teda vysvetlenie, čo je to obrátenie naruby, ktoré som našiel aj u Andreja Belého.

Obrátenie naruby som popísal ešte v roku 1966 vo verši: „Vyšiel som k sebe skrz v ústrety od – objať všetok vesmír...“ Alebo vo verši: „Zrkadlová lokomotiva išla zo všetkých štyroch strán, zo štyroch priezračných perspektív sa prelomila do piatej perspektívy, šla od neba k nebu, od zemi k zemi, šla od seba k sebe...“ Mám viac takých textov. Nepáčili sa mocným, ktorí, samozrejme, nechápali podstatu mojej poézie.

- *Čo sa odvtedy zmenilo? Ako vnímate literárny svet v časoch ZSSR a teraz?*

KONSTANTIN KEDROV: - Myslím, že niet väzieb medzi svetom politiky a literatúrou. Práví umelci nežijú časom, ale večnosťou. Nech to už bolo za sovietskej diktatúry alebo v čase slobody slova za vlády veľkého štátnika Borisa Nikolajeviča... Situácia je lepšia než v minulom režime, nikto sa nestará do mojich rukopisov. Nedávno mi Literaturnaja gazeta uverejnila texty. Predtým by bolo niečo také nemožné. V Rusku treba žiť dlho, aby sa človek dočkal zmeny. Ak by som sa nedožil osemdesiatich rokov, nikdy by som nevidel svoje meno v Literaturnej gazete. Moje texty si však vždy našli svojich čitateľov, ktorí ich potrebovali, napríklad básnici Andrej Voznesenskij a Bella Achmadulinová, fyzik Sergej Kapica, či kozmonaut Jurij

Baturin, ktorý strávil vo vesmíre polroka...

- *Potrebuje vôbec autor čitateľov? Je dôležité, aby autora čítalo veľa ľudí?*

KONSTANTIN KEDROV: - Andrej Voznesenskij sa sťažoval, že za bývalého režimu počúvali básnikov plné štadióny. Nechcel som mu odporovať, ale vtedy to bolo súčasťou kultúry, predstavovalo to aj akýsi druh odporu voči stalinistom. Navyše na tie štadióny často nasilu vozili ľudí zo závodov, ktorí inak o literatúru nemali záujem. Koľko tisíc ľudí sa vojde na taký štadión? A koľko tisíc ľudí sa vojde na internet? Dnešné technológie nám umožňujú omnoho väčšie a vyberanejšie publikum. Moja poézia sa tak rozšírila do sveta, ocenili ju aj štátnou cenou Manhae v Južnej Kórei – okrem mňa boli jej nositeľmi napríklad Dalajláma či Nelson Mandela.

- *Spomínate Kóreu... Aké literárne kultúry vás oslovujú?*

KONSTANTIN KEDROV: - Najbližšia je mi francúzska poézia a obzvlášť Paul Éluard. Z Rusov ma uchvacuje tvorba raného Vladimira Majakovského a Velimira Chlebnikova. Viac než priateľom bol pre mňa Andrej Voznesenskij, on najlepšie dokázal pochopiť a vystihnúť moju tvorbu. Písal o mne vo veršoch – ako hovoril, vo veršoch je múdrejší než v obyčajných slovách.

- *Čo je pre básnika dôležitejšie? Publikum či samota?*

KONSTANTIN KEDROV: - Väčšinou je básnik sám. Či už je okolo neho masa, či sedí sám v byte, ako teraz ja. Básnik vždy vyraža kamsi vpred. Ak nikam

nevytíča, čo je to za básnika? Je sám, lebo buď sú mnohí ďaleko za ním, alebo je niekto iný pred ním v ešte väčšom predstihu. Básnik je sám. Na prekľutie tejto samoty som vymyslel 21. marca sviatok – svetový deň poézie, ktorý sa ujal v mnohých krajinách.

- *Ako vzniká báseň? Ako u vás prebieha okamih tvorby?*

KONSTANTIN KEDROV: - Keď sa ma pýtajú, či píšem básne, odpovedám: Nie, nepišem. Isteže, na prosbu môžem napísať pár veršov. No básne ako také netvorím, ony vznikajú samé. Ako hovoril Voznesenskij – básne sa nepišu, básne sa stávajú. V mozgu vznikajú texty samy od seba, človek ich nevytvára. Ide o tajomnú prácu mozgu a nik nevie, kto mu vládne. Básne vznikajú nie vďaka, ale napriek.

- *Musí byť autor dobrým človekom, aby jeho dielo bolo dobré? Je kvalita diela spätá s morálkou autora?*

KONSTANTIN KEDROV: - Nie, medzi tým niet spojitosť. Ak by sme ju začali hľadať, ľahko by sme sa zamotali. Vezmime si napríklad postoje Ezru Pounda či Maurica Maeterlincka... Tvorivý proces a politické spory majú od seba ďaleko. Nepoznám prípad, kedy by politika niečo v umení nepokazila. Napríklad génia, vynikajúceho lyrika Vladimira Majakovského politika doslova zožrala. Básnik by sa nemal k ničomu viazať, okrem Poézie samotnej. Poézia sama osebe stačí, to hovorili aj Afanasij Fet či Immanuel Kant, ktorý tvrdil, že umenie je vecou samou v sebe. Taká je Poézia – nikto nepozná jej ciele a úlohy. Jedinou povinnosťou bás-

nika je včas zapísať, čo má byť napísané.

- *Čo si myslíte o poézii 21. storočia? Potrebuje súčasný človek ešte poéziu?*

KONSTANTIN KEDROV: - Poézia sa môže na spoločnosť, ak mám povedať jemnejšie – vykašľať. Spoločnosť funguje podľa zákona sypkých telies. Hoci by masa pozostávala zo samých Sokratov, Aristotelov a Platónov, aj tak sa bude hýbať podľa zákonov sypkých telies a kvapalín. Poézia je spoluúčasť na večnom živote. Človek je smrteľný, ale naozajstné texty sú nesmrteľné. Poézia je zapojením sa do života celého vesmíru. Veriaci človek ho bude nazývať Bohom, neveriaci mu bude dávať iné mená. No je to pripojenie sa k niečomu, čo je väčšie než ty. Hegel používal slovo inteligencia – nemyslel tým vrstvu, ale neustálu prácu mozgu. Dnes vieme, že mozog pracuje, aj keď spí. Mozog sa buď zdokonaľuje – to je proces inteligencie, alebo degraduje. Stav medzi tým neexistuje. Poézia je ako Oblomovov sluha Zachar, ktorý neustále pošťucháva mozog: Hýb sa! Vstávaj! Alebo ako Štolc. Poézia nedovolí mozgu, aby schátral. Ako hovorí Pasternak: Nespi, nespi, umelec! Neoddávaj sa snu. Si rukojemníkom večnosti v zajatí času (He спи, не спи, художник, не предавайся сну. Ты — вечности заложник. У времени в плену., pozn. red.). Preto je stav neustálej inteligencie záchranou od chátrania a degradácie človeka. Človek môže aj nevedieť, že potrebuje kyslík – prsto dýcha a dýcha. Takým kyslíkom je aj poézia. Je to duchovný kyslík, bez ktorého človek degraduje. Sme toho svedkami.

- *Zažíva súčasná literatúra úpadok?*

KONSTANTIN KEDROV: - Literatúra nie je v nijakom úpadku. Za ruskú poéziu ručím. Naopak, zažívame v nej úsvit. Druhou vecou je priepasť medzi tým, čo sa vytvorí, a čo sa publikuje.

- *A ešte väčšia priepasť medzi tým, čo je ľudom známe.*

KONSTANTIN KEDROV: - Áno, to je veľmi smutné. Netrápim sa, že ma ľudia nepoznajú, ale oni nepoznajú ani Voznesenského a iných básnikov. Nepoznajú jeho verše, ako kričí pásik svetla priškripený dvermi... Nedá sa s tým nič robiť. Ale ako sa hovorí – je veľa povolaných, no málo vyvolených. Najdôležitejšie však je, aby poézia bola. Nemá zmysel starať sa o to, aby sa verše dostali ku každému človeku. Aj tak sa dejú fascinujúce reakcie pri zdieľaní básní na internete. Poézia zostáva v ľuďoch, ktorí ju potrebujú: pôsobí v nich a nemizne.

- *Považujete básnika a prozaika za dva rôzne typy autorov? Sú poézia a próza rôzne typy literatúry?*

KONSTANTIN KEDROV: - Poézia a próza sú rôzne podľa svojho smerovania. No v krajnosti sa vždy stretnú. Samozrejme, sú to rôzne póly. Prozaici ani tak text nevymýšľajú, ako vytvárajú koláž. Kombinujú, predstavujú svet, ktorý už jestvuje. Poézia vytvára úplne novú realitu. Preto sa stáva, že

všetko, čo je dobré pre prózu, je zlé pre poéziu. A čo je zlé pre poéziu, je dobré pre prózu. Napríklad roztrhnutosť škodí poézii, hodí sa viac próze. Čím je próza dlhšia, tým často býva lepšia. Zdá sa mi, že J. Brodskij pochoval svoj veľký talent v zbytočne dlhých veršoch. Čo sa márne snažím vystihnúť v dlhých textoch, to sa mi lepšie podarí v troch či štyroch veršoch. Poézia a próza sú teda rôzne póly, ktoré sa však kdesi stretávajú. Prozaik dokáže predĺžiť pôžitok. Veď román alebo novela sa píše dlho, tri roky. Básnik však napíše verš – nech by bol akýkoľvek dobrý – a je to všetko. Ďalej už verš existuje sám osebe.

- *Cítite konflikt medzi tradičným a moderným umením?*

KONSTANTIN KEDROV: - Ten konflikt je vo mne. Na jednej strane stojí forma dovedená do dokonalosti v tvorbe Puškina – tá forma disponuje akýmisi magickými vlastnosťami a zostáva v pamäti. Aj moje rýmované verše si mnohí pamätajú, napríklad: Zemľa letela po zakonam tela, a babačka letela, kak chotela (Zem letela podľa zákonov telies, no motýľ letel, ako sa mu zachcelo, pozn.

vo vnútri. Vidíme to aj v hudbe – väčšmi milujem Mozarta a Bacha než modernú hudbu. No milujem aj modernitu: Schönberga, Šostakoviča, Orfa... Bolo by hrozné, keby neboli. Teda tradícia a avantgarda žijú navzájom zo seba. Avantgarda robí tradíciu hlbšou. Zdá sa, že tradícia nikdy neumrie.

Pamätám si konferenciu na Sorbonne, kde vystupovali francúzski básnici do jedného písuci voľným veršom. Ak by to bol voľný verš na úrovni Paula Éluarda, tak prosím. Neboloto však. Teda neprítomnosť rýmu a klasickej výstavby sa musí niečím kompenzovať. Ak ide len o sekanú prózu, tak je to len prúd slov.

Súčasnnej populárnej hudbe chýba melódia. Stala sa hrozná vec – piesne zmizli. Nik si ich za posledné dvadsaťročie nepamätá. Všetko by malo byť prirodzené, organické. Pasternak písal, že na konci sa nedá neupadnúť ako do herézy do neslýchanej prostoty. Ja si myslím, že netreba sklzať k nijakej prostote: treba zostávať avantgardistom, a zároveň pritom upadať ako do herézy do neslýchanej prostoty. Všetko musí byť... Vlastne nie musí, Poézia nič nemusí. Všetko

- *To je veľmi citelné aj v cirkevnom živote v spore medzi tradičným a moderným...*

KONSTANTIN KEDROV: - Je to tak, aj bezduchá tradícia sa môže premeniť na to, čo nazýval Alexander Meň „obradovečtvom“. Na druhej strane aj modernistický prístup má svoje nebezpečenstvá. V Rusku bolo náboženstvo úplne zdemocované, preto ho ešte čaká dlhá cesta skutočnej obnovy. Andrej Voznesenskij niektoré formalistické obnovy zničených kostolov niesol ťažko. Ako človek s architektonickým vzdelaním mal v hlave projekty chrámov – napríklad chrám, ktorý stenou ako krídlom objíma rybník. Jeho sen sa však nesplnil. Ruské cirkevné prostredie je veľmi konzervatívne, neprijíma niektoré návrhy na zlepšenie a ani na zblíženie s ostatnými kresťanmi napríklad na úrovni kalendára.

- *Založili ste básnické združenie DOOS – Dobovoľná spoločnosť na ochranu vážok (Dobovoľnoje občestvo ochrany strekoz, pozn. red.). Prečo práve vážky?*

KONSTANTIN KEDROV: - Názov som vybral podľa známej

tom roku 1983 báseň, na základe ktorej vznikla naša spoločnosť. Lebo básnik je ako tá vážka. Názov zároveň kontruje armádnemu spoločenstvu DOSAAF (Dobovoľnoje občestvo sodejstvija armii, aviacii i flotu Rossii, pozn. red.), čo bolo aktuálne v dobe vzniku básne počas vojny v Afganistane. Zároveň je tam alúzia na východoázijskú tradíciu mnišstva daoshi (v ruštine „daosskije monachi“, pozn. red.). Heslo spoločnosti je veľmi prosté – písať vo všetkých jazykoch. Niekedy na stretnutiach DOOS dochádza k polyfónii, keď na záver všetci v rovnaký okamih čítajú svoje diela.

- *V hlave mi zostal váš verš: „večnosť je nedisciplinovaný čas.“ Aký má význam večnosť v našom živote?*

KONSTANTIN KEDROV: - Je to paradox i šťastný údel človeka. Žijúc smrteľne v čase, môžeme zároveň žiť večnosťou tu a teraz. Na rozdiel od religie, ktorá hovorí o raji v budúcnosti alebo v ďalekej minulosti; poézia predstavuje raj tu a teraz. Táto moja pozícia sa nie všetkým páči, argumentujú rôznymi udalosťami vo svete. Avšak sú aj prípady, keď poézia účinkuje na svetové udalosti. Keď sovietske vojská okupovali roku 1968 Československo, Evgenij Jevtušenko napísal geniálnu báseň: „Tanky idú po Prahe. Taky idú po Arbate. Tanky idú po vojakoch sediacich v tých tankoch...“ Povedal tým všetko politicky a poeticky. Preto razím heslo: Poetári všetkých krajín, spojte sa! Alebo namiesto revolučného hesla v ZSSR: Všetka moc soviетom!, hovorím: Všetka moc poetom! Tvrdím: Moja politika – moja poetika. Básnik má prsto načúvať našepkávaniu svojho vnútorného hlasu, ktorý definoval Sokrates ako „daimonion“. Našou úlohou je to zapísať hoci aj do mobilného telefónu.

Zhovárala sa

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

POZNÁMKA: Pred rokmi som poetke Kataríne Džunkovej púšťal zhudobnenú báseň svojho profesora Literárneho inštitútu Kedrova s názvom Mamuty. Medzitým sa naša poetka ocitla na štúdiách v Petrohrade a počas návštevy Moskvy sa odrazu ocitla v Jelisejevskom magazine oproti Kedrovovi, ktorého neznáma osoba zo Slovenska oslovila jeho veršami zarecítovanými spamäti. Odvtedy prešlo niekoľko rokov, kým sa uskutočnila príležitosť na aktuálny rozhovor. Pre mňa je K. Kedrov symbolom toho, že sloboda nie príznakom okolností, ale charakteru. Nikdy nezabudnem na jeho prednášky z ústnej ľudovej tvorby, ktoré za mojím chrbtom stenografovali dvaja príslušníci KGB. Profesor sa nedal vyrušovať, chodil sem-tam popred poslucháčov s bradou zdvihnutou k povale a bodrým hlasom odomykal tajomstvo mýtu, legendy, ornamentu, rozprávky. Slová rozsieval ako semená. Na konci semestra udelil potom celému ročníku zápočet za svoju interpretáciu ľudskej tvorby ako vyjadrenia nadprirodzenosti univerza.

red.). Teda zrieknuť sa úplne tradície je nemožné. No na druhej strane má človek stále potrebu tradíciu odmietať. Ak by ju neodmietal, veci by upadli a obrástli machom. Človek má tendenciu tradíciu opúšťať, hľadať nové cesty a prístupy, ako vidíme u Chlebnikova či u futuristov. Myslím, že je nutné, aby existovala aj tradícia, aj moderna. Ich zápas je neustály

existuje spolu. Hoci A. S. Puškin hovoril, že do jedného povozu sa nedá zapriať kôň a chvejúci sa daniel – predsa sa dá. Ten bázlivý daniel je tradícia, a žrebec je avantgardou, ktorá sa chce vymaniť z oprát a stále ju to s obrovskou energiou niekam ťahá. Všetko je však zložitejšie – všade je nebezpečenstvo degradácie.

bájkou I. A. Krylova – Vážka a mravec, kde vážka v zime prosí mravca o jedlo a príbytok, pretože sa sama nevedela zabezpečiť na zimu. Mravec sa čuduje jej nezodpovednosti a vážka mu vysvetľuje, že celé leto spievala. Sujet pochádza od La Fontaina, kde je hlavnou hrdinkou cikáda. S oponentúrou mravca však nesúhlasím. Veď spev je práca. Napísal som o

Normovanie pravdy

Pokračovanie z 1. strany)

Chápanie pojmu - normalita osobnosti - definuje zároveň aj chápanie normality v sociálnej sfére.

V štáte, kde sa tvorí "nová realita", dokáže ústavný súd ochraňovať nielen majestát ústavy, ale aj majestát hlúposti. Nielen formálna existencia a kompetencie, ale predovšetkým úroveň jeho personálneho zloženia a individuálnej morálnej záväznosti sú rozhodujúce. JUDIKÁTY, ktoré majú nadobudnúť rešpekt svojou výlučnou, právne naordinovanou nespochybniteľnosťou, bez možnosti pochopenia obsahu zdravým rozumom - znamenajú likvidáciu štátnosti. Aj nečinnosť ústavného súdu predstavuje jeho "aktivitu"...

Úlohou štátu je sice aj ochrana vlastníckych vzťahov - no vo svojej obmedzenosti ju likvidátori ústavnosti považujú za najdominantnejšiu. Odbúranie ústavnosti znamená dôveru v ochranu vlastníckych vzťahov inou štátnosťou. Tá má zodpovedať novému naprogramovanému geopolitickému usporiadaniu. Všetko ostatné je nepodstatné... Vo formálnej demokratickej spoločnosti sa oficiálne rešpektujú ľudské práva a slobody odvodzované od hodnôt, tradícií a kultúry spoločenstva. Pri tvorbe novej reality je nutné pojem demokracia zachovať, jej obsah však zlikvidovať.

Totalitný režim ohrozuje alternatívnu riešenie problémov. O inštitucionálnu predstavu o pravde sa stará mediálny priestor. Keď si obyvateľstvo na základe volebného systému zvolí vzdelenosť, morálne a politicky retardovanú ústavnú väčšinu, nemožno hovoriť o múdrosti národa. Tá sa samozrejme chápe v politicko-statistickej významnosti. Vynikajúca odbornosť nevyklučuje politickú slabomyseľnosť... Takúto ústavnú väčšinu môže ochraňovať len mediálna mašinéria. Prizvanie médiá na "tlačovkách" s otázkami exportovaných redaktorov deklujú pojem a úlohu žurnalistiky... Tento fenomén v žiadnom prípade negeneralizujem, no oficiálne viditeľná je najmä táto časť.

Keď "parlamentná a občianska spoločnosť" toleruje ministerku spravodlivosti po jej návrhu na uzákonenie novej skutkovej podstaty trestného činu "šírenia nepravdivých informácií" - o charaktere štátu niet pochybností... Generálny prokurátor sa následne stane persónou "non grata" pre konštatovanie, že "takáto skutková podstata trestného činu je pre svoju absurdnosť, neurčitnosť a prakticky nedokázateľnosť jej znakov odborne nenáležitá a súčasnému stavu spoločnosti neadekvátna". Samotné podanie návrhu diskvalifikuje navrhovateľa pre výkon akejkoľvek ústavnej funkcie

v celom politickom spektre parlamentu. K podobným prejavom novej právnej reality a "nevyhnutnej tolerancie" patrí aj schválenie povinného testovania zdravých a "očkovacích pasov". Kontrolou tejto súkromnej zdravotnej dokumentácie boli poverené predačky, policajti, holičky či čašníci...

Realizáciu odporu pri právnej bezbrannosti občana brzdi veliteľský princíp riadenia silových zložiek štátu a trestný poriadok. Tento princíp zabezpečuje ich funkcie a akcišnosť. Odmietnutie rozkazu je trestným činom, v čase vojny aj rozsudkom smrti. Inak ľudia na jatky žiadny štát nedostane. Pre vojaka je to možnosť zmrzačenia, alebo straty života - spravdla v cudzom záujme... Úspešný odpor znamená prelomiť mocensko-politickú direktívnu hierarchiu a veliteľskú štruktúru riadenia ozbrojených zložiek. Ústava pripúšťa odpor len formálne a bez trestnosti zabezpečuje len za predpokladu jeho víťazstva. V skutočnosti je právne postavený mimo zákon. Pád režimu na základe jasných zneužívania moci je v štáte bez právnosti a politickej kultúry nemožný. Odpor má význam, len ak je postavený na zjednocujúcej myšlienke, má organizačnú štruktúru, finančné zázemie a relevantnú podporu v občianskej mase. Prevolávaná túžba po slobode z dvostotísicového davu na uliciach je bez organizačnej štruktúry a silovej ochrany len prázdny výkrik do prázdna. Plní len väzenské cely, či internačné tábory... Vznik paralelných silových zložiek predznamenáva možnosť občianskej vojny. Režimové zmeny majú nenásilnú šancu len po dohovore predstaviteľov ideologických protivníkov. Spravdla na základe zrady jednej zo strán a rešpektu novovznikajúcich vlastníckych vzťahov. Zabezpečenie "porevolučnej" bez-trestnosti je základným predpokladom. Súhlas novej dozorcujúcej veľmoci je samozrejmosťou.

Významný podiel psychopatov v politike je predmetom pozoruhodných odborných prednášok (podľa aktuálnej psychiatrickej klasifikácie sú to jedinci s poruchami osobnosti). Vystupujú s pocitom výnimočného významu vlastnej osoby, vlastníctvom mimoriadnych schopností a sebavedomia. Najmä v predvolebnom a krátko v povolebnom čase... Zvyšok času obhajujú svoju politickú a často aj fyzickú existenciu v opancierovaných limuzínach. Tieto poruchy môžu dosahovať až rozmery bludov (čo je príznak obsahovej poruchy myslenia) - hlavne bludu reformátorského a inventórneho (objaviteľského)... Organizáciu a riadenie diktatúr preberajú na seba hlavne takéto figúry. A s výbavou mocenského úradu v štáte toho dokážu

skutočne veľmi veľa...

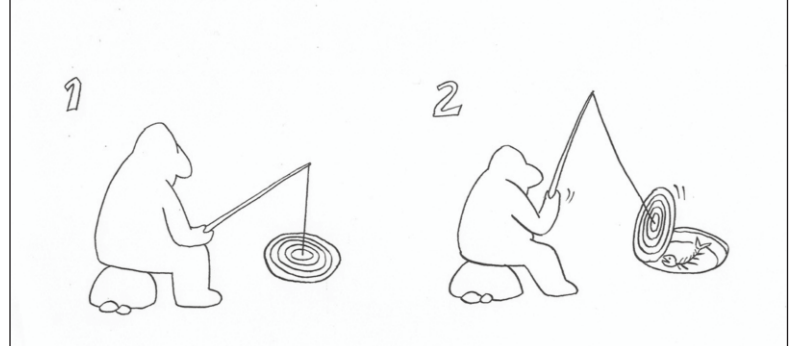
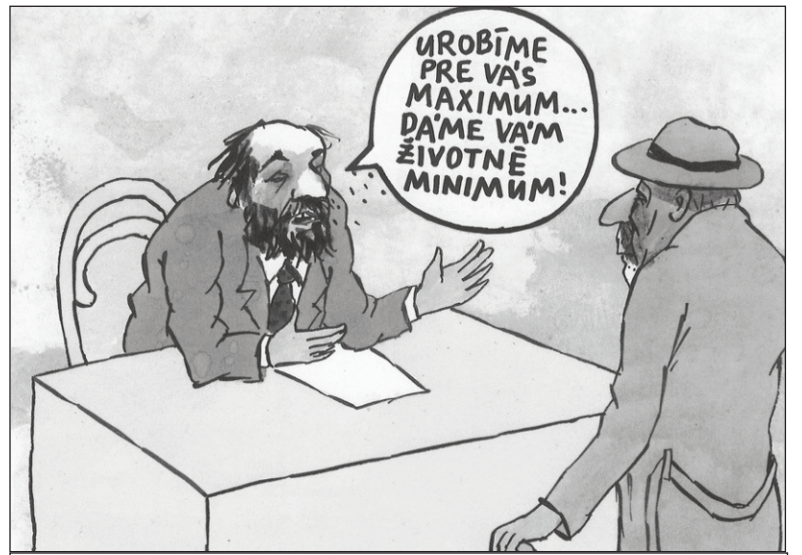
V dôsledku režimistického festivalu primitivnosti, diletantsva, chamtivosti, hlúposti a arogancie občania Slovenska snád (?) začnú chápať, že práve liberálna diktatúra a oligarchická demokracia ich o všetko pripravila. Potrebuje štát vo svojom sociálnom spektre oligarchov a bezdomovcov? Neznamená to pritom presadzovanie demotivujúcej majetkovej uniformity.

Idiognózia je zložitá vlastnosť vedomia. Ide hlavne o hodnotenie vlastného ega. Vedomie nie je jednotný jav, pričom ego - teda vnímanie vlastnej osoby ako najtypickejšej stránky vedomia - môže byť narušené. Poruchy v sebahodnotení a sebazobrazovaní sú súčasťou a jedným z faktorov psychopatologickej analýzy. Mediálna výroba právnych, lekárskech a politických "superstars" nie je cestou riešenia reálnych problémov, ale cestou obhajoby záujmov. Potreba hviezd možno niečo rieši, ale aj zastierna... Romantický titanizmus psychopatickej vášnivosti 19. storočia Lorda Byrona hodnotovo ovplyvňuje myslenie stáda aj dnes. Je to forma riešenia problémov, ktoré stádo svojim informačným, ekonomickým a mentálnym potenciálom nedokáže pri obrovskej záujmovej pestrosti ovplyvniť.

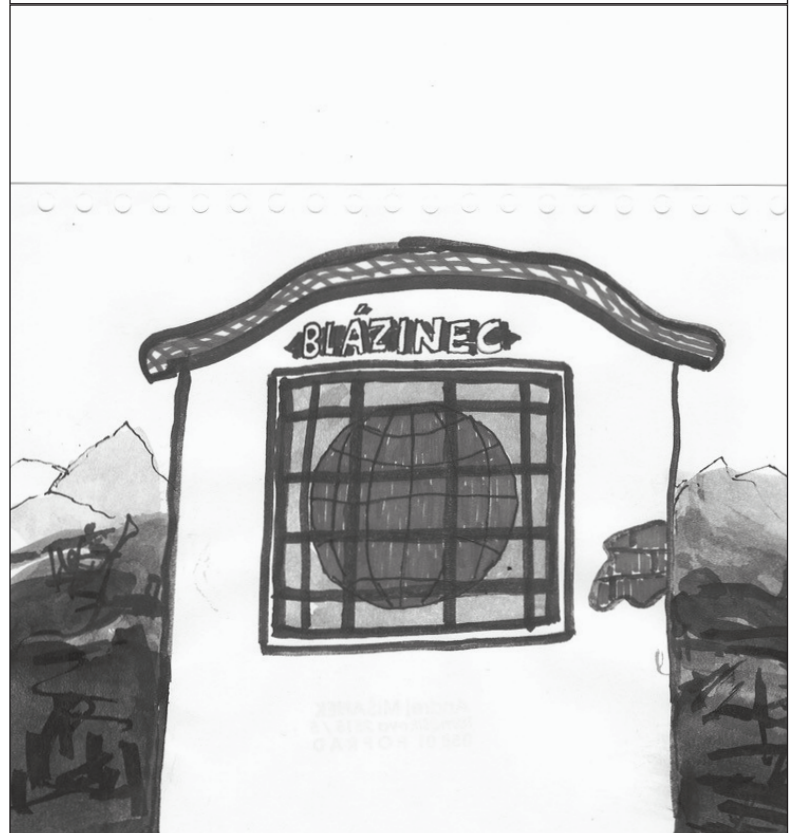
Literárny hrdina Jozef Švejk stlesnil ľudové hodnotenie majestátu moci a poukázal na dôsledky normovania zdravého rozumu. Potupit' pravdou alebo lžou je základný problém. Urážka panovníka bola vždy súčasťou trestnoprávnej zodpovednosti... Predpokladom vzniku rešpektu moci je jeho vzdialenosť od občana. Povinnosťou občana je prejavovať presvedčenie, že režim sa o všetko stará a chráni ho... Morálka a kompetentnosť sa dnes v zrýchlenom konaní "prideľuje" v mediálne riadenej jednoduchovej demokracii. Mediálna moc sa v dobe elektronických informačných prostriedkov stala najvyšším normovačom pravdy, tvorcom "novej" reality a stabilizačným prostriedkom moci. Jej úlohou je tvorba klímy "väčšinovej" podpory režimu. Pri solídnej "vypelosti" nahrádza aj moc súdnu...

Posledná prísaha nemeckého kancelára vylúčila formulu - Tak mi pán Boh pomáhaj... Kladiem si otázku, či je prísaha výrazom hodnotových postojov štátu, alebo vyjadrením osobného kancelárovho stanoviska k pripusteniu metafyzickej existencie a úcty k nepoznanému. A to aj bez konkretizujúcich predstáv obsahu viery... Hranice tolerancie určujú často aj hranice vlastnej hlúposti... a preto sa sekularizovaná prísaha tejto pomoci už nedomáha - neviem však, na ako dlho... Skúsenosť z histórie hovorí, že natrvalo to nikdy nebolo...

PETER POGÁDY

Zo skicára Andreja Mišanka

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

BELLO POLLA

Bolo to paradoxné. Rozoslali sme okolo 120 pozvánok, ale na schôdzku prišlo viac ako 150 bývalých svoradovčanov! Ani pripravené stoličky nám nestačili. Mnohí, najmä "ti mladší", si museli celý program vypočúť postojáčky.

Po mojich úvodných slovách a následne aj Karola Virsíka, sme si povstaním a minútou ticha pripomenuli tých, ktorí naše rady už opustili.

Stretnutie sme začali hymnickou piesňou Bože čos,, ráčil. Karol Virsík privítal menovite dp. dekana Antona Kebisa, farára Kostola Sv. Trojice, do farnosti ktorého patrí Svoradov, a tým aj "zlikvidovaný" a na obytné priestory pre-robený Kostolík Panny Márie, matky ľudského pokolenia, ďalej posledného na Slovensku žijúceho člena Akademičického seniorátu Svoradova JUDr. Júliusa Virsíka a zástupcu otcov lazarietov, ktorí náš internát spravovali duchovne. Zvlášť privítal svoradovčanov žijúcich v súčasnosti v zahraničí, ktorí prišli na naše stretnutie. Boli to František Braxátor, František Kostka a Jozef Šrámek. Potom v prejave povedal, že ateistický totalitný režim, ktorý z týchto múrov vyhnal ducha Svoradova, zanechal náš internát v biednom, havarijnom stave. Nakoniec zdôraznil, že prvotným cieľom nášho stretnutia je vrátiť do Svoradova jeho ducha, lebo tým "aj najlepšie si učíme pamiatku zakladateľa a riaditeľa nášho Svoradova vdp. preláta Eugena Filkorna".

Hlavným programom zhromaždenia bola prednáška o živote a diele riaditeľa Eugena Filkorna, ktorú predniesol Ján Sedlák. Hoci celý prejav bol (4. 11. 1990) publikovaný v Katolíckych novinách, myslím, že pri spomienke na naše roky strávené v Svoradove je i na tomto mieste vhodné odcitovať niektoré z jeho myšlienok. "Je to zvláštne, ale ten študentský internát vtláčil nezmazateľnú pečať na náš život nielen v oných štyroch-piatich rokoch, v ktorých sme boli jeho obyvateľmi, ale sprevádzal nás aj v rokoch ďalších a bol nemým svedkom našich úspechov i utrpení". Podľa slov autora-rečníka pri každej spomienke na svoradovské roky "...sme si spomenuli na toho, ktorý bol tvorcom i budovateľom skvelého študentského domova, na nášho pána riaditeľa monsignora Dr. Eugena Filkorna", ktorého charakterizoval ako vzdelanca a mysliteľa. Záležalo mu na tom, aby jeho akademici žili a spravali sa podľa jeho vlastného výroku "byť členom svoradovskej obce musí byť ct'ou a hrdosťou". Podľa Janka Sedláka bol to altruista a vlastenec, kňaz a budovateľ. V ďalšej časti svojho príhovoru svojším, sedlákovským spôsobom charakterizoval všetky jeho vlastnosti. Príhovor spestril viacerými citátmi z Filkornových myšlienok. Sú to, podľa J. Sedláka, ideové a etické postávanie nielen pre dnešok, ale i pre zajtrašok, slovom, ostávajú večne platné.

Po týchto slovách, ktoré sme si vypočuli so zatajeným dychom, prečítal Ladislav Rybár návrh na rezolúciu, ktorú účastníci zhromaždenia po rušnej diskusii prijali a schválili. Požiadavky zhrnuli v podstate do šiestich bodov.

Prijatá rezolúcia s podpismi členov predsedníctva nášho zhromaždenia bola zaslaná štátnym i cirkevným orgánom. Odpovedali na ňu všetci adresáti. Ocenili našu iniciatívu. Jednou z najdôležitejších reakcií bola odpoveď vtedajšieho ministra kultúry Ladislava Snopka. V odpovedi vyhlásil Katolícky akademický internát Svoradov v Bratislave za kultúrnu pamiatku.

Toto bolo prvé významné rozhodnutie o našom Svoradove. Druhým bolo, že Komisia pre názvy ulíc a námestí v Bratislave premenovala Nešporovu ulicu na Svoradovu.

Okrem splnenia týchto dvoch

zámerov sme dostali veľa listov. Keďže som bol uvedený ako oprávnený zástupca petičného výboru, všetky odpovede prichádzali na moju adresu.

Za iniciatívu vo veci Svoradova sa nám podakovala aj Konferencia biskupov Slovenska na čele s Jánom Chryzostomom Korcom.

Po prvej schôdzi Kruhu priateľov Svoradova, ktorou sme boli všetci nadšení, chceli sme už v roku 1992 organizovať ďalšie stretnutia. Nakoniec sme od toho upustili a dohodli sme sa iba na tom, že sa budeme každú prvú a tretiu stredu stretávať a nedáme zabudnúť na požiadavky nášho prvého "plenárneho" stretnutia. Stredajšie stretnutia sme realizovali tam, kde sa podarilo nájsť nejaké vhodné priestrešie. Najčastejšie sme sa stretávali v priestoroch bývalej konskej železnice. Umožnil nám to Dominik Manca. Niekedy nás tam prišlo až 25. Neskoršie sme prešli do objektu Univerzitnej knižnice a nakoniec sme sa dostali, vďaka porozumeniu vtedajšieho riaditeľa "Nešporovho" internátu, aj do priestorov v jeho severozápadnom trakte, práve tam, kde niekedy malo svoje kancelárie Ústredie katolíckeho študentstva. Tam sa v podstate stretávame až doteraz.

Delegácia Kruhu priateľov Svoradova v tom čase viackrát navštívila arcibiskupa Jána Sokola, ba aj rektora STU, aby urgovoval splnenie našich požiadaviek. Trvalo to však veľmi dlho, až nakoniec sme sa v septembri 1996 dozvedeli, že podľa zák. č. 282/1993 Z. z. boli objekty Svoradova vrátené pôvodnému majiteľovi, t. j. katolíckej cirkvi, resp. arcibiskupskému úradu v Trnave. To bolo pre nás vzpruhou, aby sme mohli zorganizovať spomienku na 115. výročie narodenín zakladateľa, tvorcu a budovateľa nášho internátu ThDr. Eugena Filkorna. Spomienkovú oslavu sme usporiadali 20. novembra 1996 o 10. hodine v budove internátu v priestoroch študovne. Opäť som moderoval. Osobnosť a dielo Eugena Filkorna zhodnotil Dominik Manca. I tu sme prijali uznesenie, v ktorom sme znovu vyzývali príslušné orgány, aby splnili sľuby a želania, ktoré sme vyriekli ešte roku 1990 na prvej plenárnej schôdzke. Nebyť svoradovčana Ing. Antona Potockého, druhá požiadavka -- potaviť "pomník" riaditeľovi Filkornovi by sa nebola uskutočnila. Jeho zásluhou sa stalo, že sme na 25. mája 1998 mohli zvolieť do Svoradova našu "svoradovskú komunitu" na slávnostnú schôdzku. Metropolitna Slovenska arcibiskup Ján Sokol odhalil a posvätil pamätník venovaný riaditeľovi Filkornovi. Okrem Antona Potockého má na tom najväčšiu zásluhu aj akademický sochár Anton Baník. "Pamätník" je umiestnený, ako som to už uviedol, na ľavej stene vo foyeri. Prvá časť obsahuje báseň Andreja Žarnova Verim; v druhej časti je portrét Eugena Filkorna s týmto textom:

Zakladateľ a riaditeľ katolíckeho Vysokoškolského internátu "SVORADOV"

ThDr. EUGEN FILKORN
1881 -- 1974

zaslúžil sa o výchovu slovenského študentstva v duchu národného povedomia v rokoch 1922 -- 1945.

Sponzoroval:

Dipl. Ing. Anton Potocký -- Bonn

Text básne znie:

Verim!

Tak ako verim v Boha jediného

Verim, že národ môj nikdy nezahynie.

Verim, že udrie spásy hodina,

Keď v plnej sláve vstane otčina.

Verim, že krivdu Boh raz odvráti.

Verim, že brat a sestra sa navrátia.

Verim, že padnú povrazy.

A hneď čo za to krv a život dám.

Nezradím nikdy, verim, prisahám.

Andrej Žarnov

Došky sú mramorové a text je vysekaný a zlátенý. Pripomínam, že Andrej Žarnov bol tiež bývalým svoradovčanom. Pred odhalenými tabuľkami prečítal Gustav Valach úryvok zo životopisu E. Filkorna. Bolo to naozaj dôstojné podujatie a pevne verím, že sa budem i naďalej zúčastňovať na schôdzkach Kruhu, pokiaľ mi to, pravdaže, dovoľí zdravie.

Táto spomienka sa mi priam vryla do srdca. Je jednou z najkrajších spomienok na študentské roky prežité v SVORADOVE. Opätovné vzdanie úcty tomuto priestoru, v ktorom trávila študentské roky národne uvedomelá slovenská inteligencia, ktorá si vždy ctívala svoj národ a vlastný slovenský štát, ma vnútorne nesmierne uspokojuje.

Na začiatku roku 1990 som sa stretol s Paľom Cintavým, s ktorým som sa poznal už od roku 1937 z Filozofickej fakulty UK a o ktorom som vedel, že bol zapojený do smutne známej kauzy troch študentov z Trenčína (Anton Tunega, Eduard Tesár a Albert Púčík), Paľo zasa vedel, že i ja som okúsil vyšetovania ŠTB a že som nakoniec bol aj politickým väzňom. Opýtal sa ma, či by som nechcel vstúpiť do organizácie, ktorá práve vznikala a ktorá chce združiť všetkých politických väzňov. V krátkosti ma oboznámil s náplňou Konfederácie politických väzňov Slovenska. Samozrejme, že som s tým súhlasil a hneď som sa aj prihlásil. I napriek tomu, že ja som nemal taký vysoký trest a či tresty, aké mali mnohí z nich. Bol som, ako ma dobromyseľne nazval Paľo Cintavý, iba "učňom".

Konfederácia vznikla zásluhou Eugena Kordu, v byte ktorého sa schádzal prípravný výbor už od novembra 1989 na čele s Jozefom Tomáškom. Medzi prvými členmi boli Štefan Blažo, Pavol Cintavý, Pavol Godovič, Bedrich Hlava, Štefan Hlubík, Július Košťál, Cyril Nádaždy, Július Porubský, Pavol Pukančík, Juraj Svoreň, Anton Tomík a z mladých Anton Malacký. Z nich najagilnejším bol Jozef Tomášek, ktorému zverili úlohu predsedu. Bol ním až do prvého snemu, ktorý sa konal 3. marca 1990 v Bratislave. Prvý snem tiež zvolil výbor, na čelo ktorého zvolili Júliusa Porubského, za podpredsedu Igora Švikruhu a Jozefa Tomáška.

Druhý snem sa konal 8. júna 1991 v Žiline. Potvrdil vedenie, zvolené na prvom sneme. Rozšírila sa Výkonná rada, do ktorej boli kooptovaní ešte títo členovia: Štefan Blažo, Miroslav Brabenec (zástupca vysokoškolských), Michal Gľonda, Emil Kanis, Ján Prokop, Anton Selecký, Alexander Schlesinger, Ján Sladkovič, Anton Srholec, Rudolf Tibenský, Pavol Žigo a ja. Za právnu

komisiu sa zúčastňoval výkonnej rady Ján Preška z Nitry.

Vo Výkonnej rade som sedával pri Paľkovi Žigovi. Poznal som ho ešte z čias vysokoškolských štúdií. Pravda, on právnik, vekovo mladší, a ja filozof. Bývali sme však vo Svoradove.

Spolu s Paľkom Žigom sme boli členmi Výkonnej rady až do snemu v roku 1996. Do rady boli kooptovaní ôsmi predsedovia krajov, predseda revízie komisie a šéfredaktor časopisu Svedectvo. A my dvaja s Paľkom Žigom sme prestali byť jej členmi. Tuším, že Paľko Žigo bol z toho sklamaný. Bol mladší ako ja a vari by sa tam bol aj uplatnil. Pravdu povediac, ja som bol v podstate rád, lebo som sa angažoval v Spolku priateľov Svoradova a tiež aj pre svoj vek a zdravotný stav. Bol som rád aj preto, lebo som vedel, že by som nebol takým aktívnym "výborníkom", akých naša Konfederácia potrebuje. Vidím to i dnes, že na mnohých vyšších postoch, či už vládnych, alebo straníckych sú okrem členov KDĽH v prevažnej väčšine bývalí stranníci alebo ľudia, ktorí nemajú vzťah ani k slovenskému národu, ani k samostatnému slovenskému a demokratickému štátu a s ktorými členovia Konfederácie musia stále zväzdať tuhý boj. A ja by som už na to nestačil. Títo "čechoslováci" a "svetobčania" sa nie veľmi priaznivo pozerajú na nás, príslušníkov Konfederácie. Považujú nás za nepriateľov, lebo im pripomíname prechádzajúcich štyridsaťpäť rokov, počas ktorých sa mnohí pričínili o to, aby sa rady politických väzňov zväčšovali. Sme im trňom v oku!!

Ako som sa snažil byť oddaný Konfederácii ako člen "výboru", snažil som sa a snažím sa byť aktívny aj ako radový člen a zúčastňujem sa na všetkých podujatiach, ktoré sú organizované v Bratislave. Konfederácia postavila na cintoríne v Ružinove pamätník, na ktorom je dominantou veľký železný kríž. Týči sa do výšky 17 metrov. Je to kríž z provizórneho oltára, ktorý postavili roku 1990 na Vajnorskom letisku v Bratislave, keď Slovensko navštívil Svätý otec Ján Pavol II.

Pomník vysvätil 22. 10. 1992 Ján Formánek. Na vysvätku sa zúčastnili aj najvyšší štátni predstavitelia: predseda NR SR Ivan Gašparovič, podpredseda Augustín Marián Húska, Ján Čarnogurský, František Mikloško, Ján Klepáč a ďalší. Ružinovský pomník má symbolizovať všetkých tých, ktorí sa napriek násiliu a neslobode pod komunistickým režimom nebáli kliesniť cestu k slobode a k demokracii, ako to vo svojom slávnostnom prejave zdôraznil Ján Klepáč.

Najvyššie štátne orgány, ale zdá sa mi, že dokonca aj sám prezident Michal Kováč, prisľúbili, že do programu štátnych návštev Slovenskej republiky bude zaplánovaná i návšteva Ružinova, aby sa položili pri pomníku spomienkové vence a aby sa vzdal hold všetkým tým, ktorí za slobodu obetovali to najvzácnejšie, čo človek na tomto svete má -- svoj život!

Žiaľ!bohu, tento sľub nespĺnila ani jedna z doteraz vládnučích garnitúr. Viem len, že pomník navštívil prezident Michal Kováč s manželkou a zo zahraničných hostí iba taliansky prezident

Luigi Scalfaro so svojim sprievodom. Táto návšteva nebola však zahrnutá do oficiálneho programu. Bola to v podstate jeho súkromná návšteva pred odchodom na letisko.

Aj z iného sa mi zdá, že politickí väzni rokov 1945 -- 1989 sú pre doterajších vládnych činiteľov veľkou výčitkou. Možno preto, že niektorí z nich sa osobne podieľali na utrpení i smrti tých, na pamäť ktorých je tento pomník postavený. Napokon, aj umiestnenie malého pomníka v predsiňi dnešnej budovy Národnej rady SR je také nešťastné, že sa vyhne pozornosti každého, kto budovu navštíví.

Rád konštatujem, že každoročne sa 17. novembra pri ružinovskom pamätníku stretávajú bývalí politickí väzni. Nemali by však zabúdať ani na ten "pomníček" v budove NR SR.

Keď spomínam na činnosť Konfederácie, žiada sa mi pripomenúť, že vydáva mesačník Svedectvo. Začal vychádzať v januári 1992. Venuje sa problematike, ktorá oslovuje všetkých bývalých politických väzňov. Sú tu aj príspevky, zachytávajúce spomienky tých, ktorí okúsili život vo väzniciach a pracovných táboračoch. Z nich najpovestnejšie boli Jáchymovský tábor, tábor v Valdiciach a na Slovensku preslávnená väznica v Leopoldove či v Ilave a ďalšie. Redakcia Svedectva pamätá aj na životné výročia svojich členov a nezabúda sa tiež rozlúčiť s tými, ktorí už opustili náš svet.

Svedectvo každému z nás pripomína, že musíme byť ľuďmi, ktorí sa medzi sebou navzájom ctia, že si musíme byť svorní. To som pripomenul už ako čestný hosť na sneme, ktorý sa konal v Bratislave 23. júna 1999. Tak ako kedysi vysokoškolskí, bývalí v Svoradove, boli jednou rodinou, aj my členovia Konfederácie by sme mali tvoriť jednu rodinu. Nesmie nás rozdeľovať nijaká stranícka príslušnosť či príslušnosť k niektorému politickému hnutiu. Naším krédom bolo, je a musí byť to, čo je v každom čísle Svedectva: keď všetko stratíme, majetok, ba aj slobodu, nikdy nestratíme vieru v Najvyššieho, vieru, ktorá je a musí byť ideálom každého bývalého politického väzňa!!

Neviem presne, kedy sa to stalo, ale bolo to v roku 1990. Zásluhou Stanislava a Paľka Stanovcov som sa dostal do spoločnosti a či debaťného krúžku Slovákov nespokojných s politikou, ktorá sa robila v Česko-Slovensku po tzv. nežnej revolúcii. Dostal som sa do Koreňov. Tie vznikli na podnet akademického maliara Viliama Hornáčka. Táto spoločnosť sa schádzala každú stredu v ateliéri umelca na Benediktiovej ulici č. 6. Jej členmi boli slovenskí intelektuáli. Maliarovi Hornáčkovi, ktorému som bol predstavený mojimi "uvádzačmi", som sa pozdával. Vidieť to aj z toho, že ma hneď začal volať ujo Belo. Bol som pravdepodobne aj najstarším členom Koreňov, a tak ma tam aj predstavil.

Už prvé vystúpenia urobili na mňa veľmi dobrý dojem. Hneď som zistil, že som prišiel medzi svojich. Mój slovenský a národný (nie nacionalistický!) program, ktorý som nosil v sebe a ktorý som aj zverejšoval na stretnutiach iných "spolkov" či zoskupení, bol totožný s programom tých, ktorých som tam

prvýkrát počul debatovať: samobytnosť slovenského národa, jeho suverenita a snaha v čo najkratšom čase dospieť k samostatnému demokratickému slovenskému štátu. Mne to pripomínalo, ako keby u nich oscillovala idea prvého slovenského štátu z rokov 1939 - 1945, i keď sa o tom v debatách nehovorilo, resp. nezdržovalo sa to. I v tejto spoločnosti sa všetci postavili za tých mladších a revolučnejších priateľov, ktorí si dokonca "hladovkou" a inými akciami chceli v rokoch 1990 - 1991 vynútiť ten famózný spojovník v názve Česko-Slovensko. A to vyhovovalo nielen môjmu naturelu, ale i môjmu politickému presvedčeniu.

V rokoch 1990 - 1992 som bol pravidelným účastníkom týchto schôdzok. Myslíme si, že aj Korene sa - okrem iných podobných združení - podstatnou mierou pričinili o to, že NR SR prijala a vyhlásila suverenitu slovenského národa, deklarovala, že slovenský národ je samobytný, že má "svoju vlastnú kultúru" a že je jeho povinnosťou s týmto kultúrnym dedičstvom obohatiť "pokladnicu ľudskej civilizácie, že svoju samobytnosť dokáže jedine vytvorením svojho vlastného slovenského a demokratického štátu", lebo len samostatný štát je základnou podmienkou, aby národ mohol rozvíjať svoje vlastnosti, svoje JA a aby mohol uplatniť všetky svoje národné schopnosti. A práve preto nemôžem nespomenúť, že mnohí z tých, ktorí sa aktívne zúčastňovali na debatných posedeniach v Koreňoch, sa pričinili napriek všetkým nástrahám, žiaľbohu, tiež Slovákov, na vypracovanie prvej ústavy tohto, v tomto storočí už druhého slovenského štátu. Mnohí z tých, s ktorými som sa tam zoznámil, sa pričinili o to, že Národná rada Slovenskej republiky 1. septembra 1992 prijala novú slovenskú ústavu samostatného slovenského a demokratického štátu.

Združenie Korene zostalo doteraz v podstate debatným krúžkom a jeho členovia sa i naďalej stretávajú každú stredu v podvečerných hodinách, ale už vo svojich vlastných miestnostiach na Jakubovom námestí. Dušou Koreňov je teraz Mojmir Benza.

V priebehu roka 1992 zásluhou akademického maliara Viliama Hornáčka a viacerých členov Koreňov vznikla Stála konferencia slovenskej inteligencie SLOVAKIA PLUS. Jej prvé zasadanie bolo v dňoch 30. 11. -- 2. 12. 1992 v Častej-Papierničke. Bolo venované 200. výročiu založenia Slovenského učeného tovarišstva.

Každé plenárne zhromaždenie Slovakia plus bolo a je venované najaktuálnejšej problematike v živote slovenského národa. Slovakia plus nielenže organizuje zhromaždenia, ale z príspevkov, ktoré tu odzneli, vydávala každoročne aj zborník. Doteraz vyšlo sedem zväzkov. Sú a budú veľmi dôležitým historickým prameňom pre dejiny Slovákov a Slovenskej republiky. Príspevky jednotlivých bádateľov sú nesporným svedectvom o borbe slovenského národa za svoj vlastný samostatný štát, ale aj o dianí na Slovensku v rokoch posledného desaťročia dvadsiateho storočia.

Druhý ročník Zborníka je venovaný problematike práve obnoveného slovenského štátu. Jeho vydaniu predchádzalo plenárne zasadnutie, ktoré otvoril predseda Viliam Hornáček a potom ho pozdravil aj prvý predseda vlády Slovenskej republiky Vladimír Mečiar. V záverečnej časti prejavu poďakoval Slovakia Plus za všetko, čo pre Slovenskú republiku, jej rozvoj a budúcnosť

doteraz urobila. Na zasadaní prehovoril aj podpredseda NR SR Augustín Marián Húška.

Pozdravné listy plenárnemu zhromaždeniu a vôbec celej Spoločnosti konferencie slovenskej inteligencie Slovakia plus zaslali aj Jozef kardinál Tomko a Ján Chryzostom kardinál Korec.

Ako som vyššie uviedol, na prvých piatich valných zhromaždeniach som sa zúčastnil. Preto považujem za svoju povinnosť poďakovať sa Spoločnosti Slovakia plus, že mi to umožnila.

Ani po mnohých rokovaniach medzi ČNR a SNR a medzi vládami SR, ČR a ČSFR o návrhu zmluvy na štátoprávne usporiadanie sa dohoda neuzavrela. A keď ani SNR na svojom zasadaní 7. mája neprijala vyhlásenie o zvrchovanosti SR, lebo pri hlasovaní nebola dosiahnutá potrebná trojpäťtinová väčšina, nastala patová situácia. Jedna i druhá strana sa spoliehala na výsledky predčasných volieb, ktoré boli vypísané v celej ČSFR na 5. -- 6. júna 1992.

Keď sa nevedelo, ako dopadnú voľby a keď už sa jasne ukazovalo, že spoločný štát s Čechami a Moravou nie je možný, vtedy sa z iniciatívy Romana Kaliského a viacerých slovenských intelektuálov kreoval Kongres slovenskej inteligencie. Jeho členmi boli slovenskí vedci, umelci, spisovatelia, národohospodári, technici, lekári, právniky, pedagógovia a novinári, ktorí sa zišli na ustanovujúce zhromaždenie 3. mája 1992 na Donovaloch. Účastníci prišli po dlhšej a konštruktívnej diskusii k záveru, že v jednom spoločnom štáte s českým národom už nie je možné žiť, že Česko-Slovensko dohralo svoju úlohu a že teda prišiel čas, aby sa Slováci osamostatnili a vyhlásili vlastný štát. Zhromaždenie prijalo Vyhlásenie, v ktorom sa všetci signatári, a jedným z nich som bol aj ja, zhodli na tom, že "Vývoj slovenskej spoločnosti dospel do stavu, keď musíme s Ľudovítom Štúrom zopakovať: Naspäť cesta nemožná, napred sa ísť musí! Naším cieľom je slovenská štátna samostatnosť, ako to vyplýva zo zmyslu slovenských dejín.

Žiaľ, sme svedkami toho, že slovenská ponovembrová politika tento cieľ nesleduje, a preto katastrofálne zlyhá. Slovensko je stále predmetom cudzích záujmov, je mocensky ovládané.

Slovensko je v stave osudového ohrozenia! Preto je najvyšší čas urobiť čiaru za minulosťou, zmieriť sa a zjednotiť sa na vyššom princípe národného záujmu. Systém viacnárrodných štátov napokon zlyhal na hegemonii vládnucich národov. Aj Česko-Slovensko už dohralo svoju historickú úlohu v pozitívnom i v negatívnom zmysle. Prišiel čas rozchodu, ktorý chceme urobiť na základe prirodzeného práva kultúrnym spôsobom a legitímnou cestou. Alebo bude ďalej pokračovať cieľavedomá politická, hospodárska a kultúrna likvidácia Slovenska až po jeho vygumovanie z mapy Európy? Treba už konečne prelomiť bludný kruh nerozhodnosti a vziať osud do vlastných rúk!"

Účastníci kongresu vzhľadom na to, že sa blížili voľby žiadali a vyzývali "Slovenskú národnú radu, ktorá vzíde z nových volieb, aby bez otáľania vyhlásila štátnu suverenitu Slovenskej republiky a prijala plnú slovenskú Ústavu. Nechceme spoločný štát s vierolomným partnerom, chceme štát vlastný! S vlastným prezidentom, s vlastnou diplomaciou, s vlastnou ekonomickou politikou a s vlastnou armádou". Ďalej signatári zdôraznili, že chcú napomôcť, aby sa

tento cieľ dosiahol a že chcú aj aktívne zasahovať do slovenskej politiky.

Kongres slovenskej inteligencie si zvolil výbor, ktorý mal sledovať, či sa vyhlásenie plní.

Parlamentné voľby z 5. -- 6. júna 1992 zmenili politickú scénu Slovenskej republiky. Poslanci SNR už pri jednom z prvých zasadaní 17. júla 1992 schválili Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenskej republiky. Prvého septembra toho istého roku schválili aj Ústavu Slovenskej republiky.

Keď 1. januára 1993 vznikol samostatný slovenský štát, v tomto storočí už druhý, Kongres sa akoby odmlčal, ako keby vznikom a vyhlásením samostatného slovenského štátu splnil svoju úlohu. Výbor však pracoval ďalej a využíval príležitostné stretnutia, aby sa signatári stretávali v rôznych slovenských mestách.

Jedno z prvých stretnutí bolo v jeseni 1993 v Bratislave. Po voľbe prezidenta bolo stretnutie aj v Prešove, v priestoroch tamojšieho nového divadla. Na ňom sa zúčastnil už i prezident Slovenskej republiky Michal Kováč s manželkou. Ďalej to boli stretnutia v Komárne (1994), na Myjave a zásluhou Drahoša Machalu sa uskutočnilo roku 1996 aj stretnutie v Trenčianskych Tepliciach. Toto zasadnutie bolo zvolané do Trenčianskych Teplic preto, aby si účastníci pripomenuli šesťdesiate výročie prvého Kongresu slovenských spisovateľov, ktorý sa tu konal 30. mája -- 1. júna 1936.

Na návrh Romana Kaliského a Drahoša Machalu sa hnutie znova premenovalo na Kongres slovenskej inteligencie.

Na tomto mieste musím zdôrazniť, že deväťdesiate roky druhého tisícročia priniesli do života Slovákov a Slovenska nové politické a štátoprávne nazeranie na spoločný život s českým národom. Medzi vtedajšími politickými reprezentáciami Slovákov a Čechov sa uskutočnili mnohé neúspešné rokovania, ktoré nakoniec skončili tým, že 25. novembra 1992 Federálne zhromaždenie Českej a Slovenskej federatívnej republiky odhlasovalo ústavný zákon, ktorým spoločná republika -- federácia zanikla. 1. januára 1993 teda vznikla samostatná Slovenská republika. Tento deň bol jedným z najšťastnejších v mojom živote.

Nie je mojím zámerom písať o histórii tohto obdobia, chcem len poukázať na niektoré fakty a dôležité udalosti, ktoré sme v rokoch 1990 -- 1993 spoločne zažili.

Chcem upozorniť iba na to, čo sa ma bezprostredne dotýka, na udalosti, na ktorých som sa aj osobne zúčastnil. Takou bola prvá návšteva Svätého otca Jána Pavla II. 22. apríla 1990 na Slovensku. Na letisku vo Vajnorochoch ho privítal veľký zástup veriacich. Počasie nebolo najlepšie, ale všetci sme s napätím očakávali, ako sa Svätý otec zachová, keď vkročí na slovenskú zem. Keď vystúpil z vrtnúka, chcel pokľaknúť, aby vykonal akt, ktorý robí pri návšteve každého samostatného štátu. Vtedy ktorýsi z politikov z jeho blízkosti hodil na zem svoj "pršiplášť", aby mohol pápež bez zašpinenia krásnej bielej reverdy vykonať tento krásny symbolický prejav úcty k našej krajine. Národ zajasal, zaburácal a ovácie nemali konca. Potom vo svojom "papamobile" obišiel celý zástup. Po tejto prehliadke celebrola na provizórnem oltári na letisku svoju pontifikálnu svätú omšu. Pri kázní ocenil hrdinstvo prenasledovanej cirkvi na Slovensku. Podľa pozorovateľov sa na privítaní zúčastnilo niekoľko stotisíc veriacich. O jeho druhú

návštevu, ktorú uskutočnil roku 1995 už v samostatnom slovenskom štáte, sa zmienim na inom mieste.

V samostatnom štáte sa obnovila aj činnosť na niekoľko desaťročí umlčanej Matice slovenskej.

Na začiatku roka 1990 vtedajší minister kultúry Ladislav Chudík vymenoval dočasný výbor Matice slovenskej, ako aj predsedníctvo. Za predsedu ustanovil Ing. arch. Viliama Grusku a za správcu doc. PhDr. Imricha Sedláka, CSc. Výbor rozšírený o viacerých ďalších účastníkov, sa zišiel 20. januára 1990 na svoje prvé zasadanie. Pôvodne sa malo uskutočniť v prieštorech SNR, ale na požiadanie vtedajšieho predsedu SNR Rudolfa Schustra sa uskutočnilo v slávnostných priestoroch SNR na Bratislavskom hrade. Zišli sa tu nielen riadni členovia dočasného výboru MS, ale aj prizvaní hostia. Neočakávane sa na zasadaní výboru objavil aj podpredseda SNR Ján Budaj. Predseda ho privítal a usadil za predsednícky stôl. Viacerí z prítomných boli prekvapení, lebo Budaja na výbor nikto nepozval...

Výbor teda zasadal a prerokoval všetky potrebné veci tak, aby sa činnosť Matice dostala do riadneho chodu. Už počas rokovania predsedníctvo vymenovalo komisiu, ktorá mala pripraviť prvé vyhlásenie oživotvorenej Matice slovenskej, adresované nielen Slovákom žijúcim v Česko-Slovenskej federatívnej republike, ale i Slovákom žijúcim kdekoľvek na svete.

Komisia vypracovala návrh, ktorý rozšírený Výbor MS po dlhšom prerokovaní odhlasoval. Vtedy sa taktiež rozhodlo, že ustanovujúce Valné zhromaždenie Matice slovenskej sa uskutoční 10. -- 11. augusta 1990 v priestoroch Matice slovenskej v Turčianskom Sv. Martine.

Pred záverom a po prijatí spomenutého Vyhlásenia sa prihlásil o slovo aj podpredseda SNR Ján Budaj. V "príhovore" uviedol, že sa na našom zasadaní musel zúčastniť, lebo "sa im dostalo do uší", že na zasadnutí rozšíreného Výboru MS má byť vyhlásený samostatný slovenský štát. To bolo pre všetkých mimoriadne prekvapujúce, lebo ani na rokovaniach Výboru, ale ani v kuloároch sa otázka samostatného slovenského štátu ani len nespomenula.

Na valnom zhromaždení Matice slovenskej 10. -- 11. augusta 1990 v Turčianskom Sv. Martine ma do Výboru nezvolili. Napriek tomu som sa zúčastňoval na živote Matice slovenskej, keď patril k jej najstarším žijúcim členom. Zúčastnil som sa aj na oslavách 130. výročia vyhlásenia memoranda, ako aj na augustových slávnostiach v Turčianskom Sv. Martine, teda ako riadny člen Matice slovenskej som si plnil všetky povinnosti. Pravdepodobne preto mi správca MS Imrich Sedlák v roku 1991 zaslal ďakovný list za prácu, ktorú som dovtedy pre Maticu slovenskú vykonal. V liste medziiným uviedol: "V Matici slovenskej nezabúdame ani na Vaše účinkovanie vo Výbore Matice slovenskej po novembri 1989. Túto prácu, ale aj tú spred 40 rokov oceňujeme pamätnou medailou Matice slovenskej".

Z predchádzajúcich častí viďet, že od prevratu v roku 1989 som nesedel so založenými rukami. Pokiaľ mi to zdravotný stav dovoľoval, chcel som byť aktívny. V roku 1991 vyšla vo vydavateľstve Veda spomínaná Archeologická topografia Bratislavy. Spolu s Adriánom Vallaškom som bol jej

zostavovateľom, ale zároveň aj autorom niektorých častí.

Do roku 1992 spadá aj moje životné jubileum -- moja sedemdesiatpäťka, na ktorú si, či chcem alebo nie, musím spomenúť. Zemplínske múzeum, s ktorým som úzko spolupracoval v rokoch výskumov na východnom Slovensku, usporiadalo 6. mája 1992 seminár k niektorým otázkam z historickej archeológie v tomto regióne. Na usporiadaní uvedeného seminára sa podieľali Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV, Slovenská historická spoločnosť pri SAV, Matica slovenská - Dom MS v Michalovciach, Vlastivedné múzeum môjho rodného Humenného a Vlastivedné múzeum v Trebišove. Seminár otvoril riaditeľ Zemplínskeho múzea Vladimír Sekel'. Moje celožitné dielo zhodnotil Dušan Čaplovič, ktorý v ďalšej časti príspevku poukázal predovšetkým na etnicko-politické aspekty historického vývoja východného Slovenska v 9. - 11. storočí. Zdôraznil neopodstatnenosť názorov, ktoré sa snažia "dokázať" inú ako slovenskú etnicitu tu žijúceho obyvateľstva. Pripomenul protirečivosť tohto tvrdenia s doterajšími výsledkami archeologického a historického bádania. Z mladších kolegov predniesol referát J. Chovanec, ktorý sa zamerl na sakrálné pamiatky v tomto regióne. Ivana Strakošová zhodnotila historickoarcheologický výskum na Jasenovskom hrade. Ján Adam podal prehľad archeologických výskumov na stredovekých sakrálnych a profánnych architektúrach na Zemplíne. Bol som rád, že to bol práve takýto pracovný seminár. Všetci sa zhodli na tom, že treba zintenzívniť archeologický a historický výskum na Zemplíne, respektíve aj na celom Slovensku.

Host', ktorý má osobitne pozdraviť, bol rímskokatolícky dekan v. v. Juraj Macák, známy archeológ amatér, ktorý na východnom Slovensku objavil niekoľko desiatok archeologických a historickoarcheologických lokalít.

Seminár sme ukončili príjemným spoločným posedením.

Toho istého roka, 18. mája 1992, mi minister kultúry Ladislav Snopko udelil cenu Andreja Kmeťa Za zásluhy "o rozvoj slovenského múzejníctva a uchovanie kultúrneho dedičstva". Ešte predtým, v marci, mi Zväz múzei na Slovensku poctil aj medailou "Za záslužnú prácu v múzejníctve".

Na valnom zhromaždení Matice slovenskej 8. augusta 1992 ma opäť zvolili do Výboru MS a tam ma potom volili i na ďalších valných zhromaždeniach. Na valnom zhromaždení v dňoch 22. -- 23. septembra 1995 v Rimavskej Sobotke ma predseda MS Jozef Markuš dokonca požiadal, aby som prijal miesto jedného z podpredsedov. Poďakoval som sa mu za dôveru, ale zo zdravotných dôvodov som funkciu neprijal. A tak sa stal druhým podpredsedom Igor Kovačovič. Musím však uviesť, že najmä na posledných zasadaniach Výboru ako jeho člen som požiadal Predsedníctvo MS, aby v Bratislave otvorilo reprezentačné matičné knižkupectvo, kde by sa predávali nielen matičné publikácie, ale i publikácie iných vydavateľstiev. Navrhoval som, aby toto knižkupectvo malo charakter klubu, kde by sa mohli schádzať slovenskí intelektuáli tak, ako sa pred druhou svetovou vojnou a čiastočne i po nej schádzali v kaviarni Štefánka a neskoršie v Luxore. Žiaľbohu, do dnešného dňa sa to neuskutočnilo.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Dnes je Popolcová streda, začiatok kresťanského pôstu, a všetkých nás spája, čo sa deje na Ukrajine. Dnes večer som sa usiloval uvažovať o vojne, dozvediac sa, že v tejto chvíli je 6 000 mŕtvych spomedzi vojakov, civilistov, Ukrajincov, Rusov (tak nám hovoria, hoci pravdu nebudeme vedieť nikdy).

Šesťtisíc... suché číslo. Čísla hovoria málo, paradoxne, najmä keď sú veľké, ale na ich pochopenie musíme myslieť na každého z nás, predstaviť si jednotlivito našich rodičov, bratrancov, priateľku, suseda. Dospeli sme k číslu 10 osôb? Rozšírime okruh a poďme ďalej. Dajme dokopy ďalších 6 000 tvárí ľudí, ktorých poznáme (celé mestečko). Pravdepodobne až tam neprídeme, ale len potom si uvedomíme, aká je to dráma.

Nasledujú desaťtisíce životov, ktoré s tým nepriamo súvisia, ďalšie stotisíce (ako rieka) tých, ktorí utekajú, trpia, sú zranení. Hrôza, úzkosť, nebezpečenstvo a veľká neistota o budúcnosť všetkých. Všetko toto preto, lebo niekto rozhodol – sám –, že sa bude útočiť, bez diskusie a nečakane sa pôjde so zbraňou v ruke do tohto dobrodružstva. Žiaľ, vždy to tak bolo vo vzťahoch medzi ľuďmi. Tí istí, ktorí potom na konci videli vzájomne napáchané škody a devastáciu, v spätnom pohľade časom vždy pochopili, že to nemalo význam.

Roky zatláčajú udalosti do úzadia. Čo nám dnes záleží na tom, že pred 400 rokmi boli dve aliancie európskych krajín, ktoré medzi sebou začali bojovať pre náboženské otázky a za sto rokov zničili kontinent? V našich končinách kuruci verzus labanci... Nikto si už na to nepamätá, a predsa prebiehala vojna, ktorá trvala desaťročia, s epidémiami, násilím, ničením v celej Európe. Pred sto rokmi Trojdohoda verzus Trojspolok, horory druhej svetovej vojny, studenej vojny, dnes... Ale prečo sa teda človek nikdy nezastaví, aby uvažoval, rozmýšľal, usiloval sa správne rozhodnúť, či sa naozaj oplatí rozpútať vojnu, či naozaj nejestvuje iný prostriedok, ako vymáhať svoje práva, usilujúc sa aspoň pochopiť (nehovorím akceptovať!) hľadisko toho druhého? Pretože nakoniec sa ukazuje, že uvažujeme ako naši nevedomí a násilní predkovia.

Na stlačenie brzd, ktoré by predišli týmto krízam, sme vymysleli mierové konferencie, OSN, vyjednávania...

Osobná úvaha o bezmocnosti vojny

Tentoraz sa vojnou ani nevyhrážalo, ani nebola „vyhlásená“. Len sa začala a dost.

Vladimír Putin (ktorého som často bránil) mohol mať svoje dôvody, ale akokoľvek, takto sa nekoná, nemožno využívať životy druhých pre akéhokoľvek ducha moci, bohatstva, dôležitosti. Som v týchto dňoch veľmi smutný, mysliac na bežných ľuďoch, na obeť vojny, na tých, ktorí vôbec nemajú žiadnu zodpovednosť za situáciu, a predsa sú nútení trpieť a zomierať, ako je to vo vojnách vždy.

Myslím na snúbenice ruských chlapcov, ktorých poslali do vojny: budú na nich hrdé, spokojné, alebo plné zúfalstva a strachu?

Na postavenie obytnej budovy, školy, nemocnice je potrebná veľká námaha, na jej zrúcanie strelou stačí niekoľko sekúnd, ale – najmä ak vnútri nie je žiadny ozbrojený človek („nepriateľ“) – akú logiku má povaliť ich? Uvažujme nad tým z pohľadu akéhokoľvek dôvodu, práva, spolenectva, vyhlásenia, vzájomnej provokácie, hrozby.

Azda dnes Európa a Slovensko robia chybu, ak zaujmajú stanovisko poslať zbrane, ale kto ich podnecuje, aby tak robili, kto vytvára podmienky, že sa musia rozhodnúť? Keby tu nebola agresia, snívalo by sa im niekedy poslať zbrane na Ukrajinu?

A neuvažujte takto: „Nezaujíma ma táto vojna, sú vzdialení, sú iní ako my, nie sú Európania.“ Nerobte to, prosím, dejiny storočí nám vždy dokázali, že Ukrajina a Rusko „sú“ Európa!

Necítite sa byť zainteresovaní? Predstavte si, že by vo vojne, na ktoromkoľvek bojisku, bol váš manžel alebo váš syn, alebo by ste tam boli vy – povinný tam byť – a doma je vaša rodina v nebezpečenstve. Na pochopenie úzkosti sa treba postaviť na miesto každého človeka, vžiť sa do jeho myšlienok, do úzkosti každého jednotlivca, zatiaľ

Kresba: Andrej Mišanek

čo sa okolo strieľa, a pripomenúť si, že rovnako ako na Ukrajine sú vo svete desiatky miest, kde sa deje súčasne to isté, a že ak sa teraz zaoberáme Kyjevom, je to tak len preto, že je bližšie než iné miesta, na ktorých sa bojuje.

Žiaľ, človek sa príliš často považuje za všemohúceho, a predsa príliš často je to len v konaní zla. Medziiným je to typický postoj diktatúry na úpadku: keď je režim vnútorne slabý, musí ukázať „svoju silu“, že dokáže zostať na hladine. Dejiny však fatálne dokazujú, že namiesto toho vojna vždy bola znakom slabosti a krízy. Typický postoj diktatúry, ktorá verí na „bleskovú vojnu“, ale tá sa potom stane zdĺhavou.

Je mi smutno, keď vidím pustošenie, a vo svojom vnútri verím a dúfam, že jestvuje najvyššia Autorita, ktorá nechce, aby to bolo takto, ale že je to tak preto, že v nás niekedy víťazi čierna, ZLÁ duša, ktorá nás podnecuje k najhoršiemu a ktorá niekedy zhubne vyhráva.

Nemá to tak byť, nechcem, aby to tak bolo, modlím sa a dúfam, že ľudstvo príde na to, že to tak byť nemá... A robím si ilúzie, že ak by sa táto myšlienka tolerancie čoraz viac šírila medzi všetkými, aj medzi bojujúcimi, bol by to prvý prienik slnka.

Ak môžem a mám vyjadriť svoju mienku, myslím si, že Ukrajina, zabezpečiac širokú autonómiu ruskofilnej časti svojho územia, by mala byť vyhlásená za neutrálnu, pričom garantom jej neutrality a nezávislosti by mala byť Európska únia (nie NATO). So zárukou nezávislosti od Európskej únie by mohla byť Rusku aj Ukrajine ponúknutá možnosť európskej integrácie (ktorá by neznamenala byť formálnou súčasťou Európskej únie). Aj v týchto temných dňoch si myslím, že Rusko by mohlo mať budúcnosť: pridrúžené k Európe, a nie marginalizované s rizikom, že sa spojí s Čínou. Bolo by výhodné pre Rusko aj pre nás, ekonomicky i strategicky, vytvoriť kontinentálny blok, ktorý by hral rozhodujúcu úlohu na svetovej úrovni. Zaiste, Rusko musí prijať demokratické pravidlá, prispôbiť sa európskym princípom, ale verím, že značná časť ruského ľudu by nebola absolútne proti takejto predstave budúcnosti. S veľkým smútkom myslím na to, že v prvých rokoch 2000 takéto riešenie bolo možné, ale „my západní“ Európania sme ho fakticky odmietli. Pripomeňme si to, pretože takáto je naša politická zodpovednosť za aktuálnu krízu na Ukrajine.

JOZEF M. RYDLO

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

Od Tisa a 14. marca sa dištancoval aj dlhoročný redaktor v Slobodnej Európe a výkonný podpredseda SKS Imrich Kružliak. Pod paľbu kritiky sa dostal, keď navrhol, aby sa oslavy samostatnosti Slovenska nekonali 14. marca, ale 19. septembra, keď štúrovci vyhlásili samostatnosť od Maďarska, odôvodňujúc to tým, že „14. marec je politickou záťažou pre slovenskú vec“. (Kanadský Slovák 1987, c. 24). Prítom „vodca národa a štátu Dr. Jozef Tiso vymenoval 17. apríla 1942 prednostu kultúrneho oddelenia Generálneho sekretariátu HSLS Dr. Imricha Kružliaka za šéfa Slovenskej tlače“ (Kalendár HSLS

Obraz prvej SR a Dr. Jozefa Tisu v Nemecku po roku 1989

1943). A tým istým vodcom národa a štátu bol Kružliak vymenovaný ako jeden zo štyroch členov do ústredného výboru HSLS (Kalendár HSLS 1944).

Už predtým sa Kružliak poráтал s „fašistami“, a síce v SKS (Svetový kongres Slovákov), so sídlom

v Toronte. Tam došlo 1979 k rozkolu, na ktorého čele stál Štefan B. Roman. Skupina okolo Imricha Kružliaka a Eugena Löbla žiadala ostrý zákrok proti „radikálom“ zo „štátoprávnej skupiny“ (mala v programe osamostatnenie Slovenska) a ich vylúčenie. Ak „radikáli“,

ktorí sú považovaní za „starých hlinkovcov a gardistov“, nebudú vylúčení z kongresu, odíde z neho skupina okolo Kružliaka a Löbla, čím sa podľa nich Roman stane „šéfom fašistickej organizácie“. Štefan Roman niekoľkokrát prehlásil, že programom SKS je pripraviť

takú situáciu, alebo bojovať o také pomery, aby Slováci mohli slobodne rozhodnúť v akom štátnom útvere chcú žiť. Okrem suverenity by sa mohli rozhodnúť aj inak.

Zamestnanci Rádia Slobodná Európa Kružliak, Šrámek, Hlinka a spol. aby neprišli o prácu v tomto (propagandistickom) médiu, stali sa či už z presvedčenia alebo proti svojej vôli Čechoslovákmi. Keď videli Tisu a vtedajšiu republiku v inom svetle ako ich náprotivok, mali zostať aspoň neutrálnymi, a nehádzať ich náprotivku polená pod nohy. Každopádne urobili kus záslužnej práce pre Slovensko, o čom svedčí množstvo článkov a rôznych recenzií o ich práci v zahraničí.

DARINA VERGESOVÁ